

მიხო მოსულიშვილი

ვაჟა-ფშაველა, ანუ უნახავის დანახვა... (მითო-რიტუალური პიესა ერთ მოქმედებად)

ამ პიესამ გაიმარჯვა თუმანიშვილის სახელობის ფონდის, თუმანიშვილის კინომსახიობთა თეატრის და ქალაქ თბილისის მერიის კულტურული ღონისძიებების ცენტრის ერთობლივი პროექტის „ახალი ქართული პიესა 2012“-ის კონკურსზე.

მონაწილეობენ:

1. **ვაჟა** - ვაჟა-ფშაველა, იგივე ლუკა პავლეს ძე რაზიკაშვილი. გაბრაზებისას ამბობს ხოლმე სიტყვას „საკრამენტო“. Sacramento - არსებითი სახელია იტალიურადაც და ესპანურადაც, და „საიდუმლოს“ ნიშნავს.
2. **სამძიმარი** - ქაჯის ქალი, ყელ-ღილიანი და ოქროს თმა-ქოშიანი, ხახმატის ჯვრის, იგივე ხახმატის წმინდა გიორგის მიერ ქაჯეთიდან წამოყვანილი და მისი მოდე. შეიძლება, უბრალო მოკვდავს ძილში გამოეცხადოს. ზოგჯერ მოკვდავი ქალის სახეს იღებს და მამაკაცს თავს აყვარებს, როგორც წაწალი.
3. **ანიკო** - მოწყალების და ანიკო კობიაშვილი, უყვარს წითელი ღვინო.
4. **ნინო** - მოწყალების და ნინო ვაშაკიძე-ციციშვილი.
5. **შიო** - შიო მღვიმელი, ვაჟას მეგობარი.
6. **სანდალა** - ალექსანდრე პავლეს ძე რაზიკაშვილი, ვაჟას პატარა ძმა.
7. **მინანი** - სულის მატირალი, ქადაგი ქალი, ხელზე სამაჯურით.
8. **ბერი გიორგი** - მუხის ანგელოზი, ცას აზია ოქროს შიბით (თოკის კიბით) და თიბავს კიდეც. ვაჟა, მინანი და სამძიმარი ხედავენ, სხვები - ვერა.

მოქმედების დრო: 1915 წლის 17 ივნისიდან 27 ივლისის 19.00 საათამდე.

მოქმედების ადგილი: ტფილისი, წმინდა ნინოს სამხედრო ლაზარეთი, პალატა ოფიცრების განყოფილებაში, მეოთხე სართულზე.

შენიშვნა: პიესაში გამოყენებულია ფრაგმენტები ვაჟა-ფშაველას ნაწარმოებებიდან.

დეკორაცია: სცენაზე დგას ბერმუხა, რომლიდანაც თოკებია გაჭიმული ყველა მიმართულებით, ხოლო ხის კენწეროზე ზემოდან ეშვება ოქროს კიბე. ამ გამოჭიმულ თოკებზე განათებულ ბურთებად მოდიან ხოლმე ღვთიშვილები. მუხის ძირში დგას რკინის საწოლი, რომელზეც ვაჟას სძინავს, აცვია ლაზარეთის თეთრი სამოსი.

საწოლის გვერდით ტუმბოა, სადაც შავი ღვინის ბოთლები აწყვია.

საწოლთან დგას სკამი, რომელზეც მედდა ანიკო ჩამომჯდარა, წამზომი უჭირავს და ყური ვაჟას ცხვირთან მიუტანია, - სუნთქვას უსმენს.

ავანსცენაზე ზემოდან ეშვება საკიდელი, რომელზეც ქვაბი ჰკიდია.

1. აგრემც დამიტირებ...

ანიკო - ერთი... ორ... სამ... ოთ... ხუთ... ექვს... შვი... *(ჩქარ-ჩქარა ითვლის ვაჟას სუნთქვის სიხშირეს).*

მინანი - *(საკვიდელზე ჩამოკიდულ ქვაბთან დგას, ბალახებს არჩევს და ქვაბში ჰყრის, თან კოვზით ურევს. ჯობ-არგანს ებჯინება სიარულისას, ფშაურად აცვია)* დიდი ხანია, ასეა?

სანდალა - ჩარგალშივე იყო ცუდად და ჩემთან რომ ჩამოვიდა, მაშინაც მარცხენა ფერდს იტკიებდა.

შიო - 23 მაისს, საიუბილეო საღამოზეც ავად იყო.

ნინო - სუუ... ავადმყოფი არ გააღვიძოთ!...

სანდალა - *(ჩურჩულით)* ის საღამო რომ დამთავრდა, ორთაჭალის ბაღში დიდი ქეიფი გაუმართეს...

შიო - ეს ავადმყოფი კაცი ჩოხის ამარა წაეყვანათ...

სანდალა - იმ ვახშიმიდან მეორე დილას დაბრუნდა და შევეკითხე, რად დაიგვიანე მეთქი?..

ვაჟა - *(თავს წამოსწევს, გაჯავრებული)* წამათრიეს, კაცო, მაგ ოჯახქორებმა ეს ავადმყოფი კაცი და უარესად გამაციეს!.. *(თავს დადებს და ძილს განაგრძობს).*

ანიკო - *(უკმაყოფილოდ)* ამერია!.. ჩუმად, თუ შეიძლება! *(თავიდან იწყებს თვლას და ვაჟას სუნთქვის მოსმენას).*

ნინო - ჩუუ...

მინანი - *(ჩურჩულით)* მერე?

სანდალა - მერე ჩემ სახლში იწვა...

შიო - ხუთ ივნისს ოპერაცია გაუკეთა ქირურგმა გრიგოლ მუხაძემ...

ნინო - იმ ოპერაციაზე ბატონი გრიგოლის დამხმარე ვიყავი...

მინანი - როგორ ჩაიარა?

ნინო - კარგად. დიდძალი წყალი გამოუვიდა გვერდიდან.

სანდალა - მერე თავს უკეთ გრძნობდა.

შიო - ექიმი ივანე გომართელი იარებოდა და ვაჟას ჯანმრთელობა გაუმჯობესების გზას დაადგა.

მინანი - აგრე, აგრე, აგრემც დამიტირებ!

ანიკო - ჩუმად მეთქი! ისევ ამერია! *(თავიდან იწყებს თვლას).*

ნინო - სუუუ...

შიო - *(ჩურჩულით)* წერილიც კი მისწერა ჩარგალში ოჯახობას...

ვაჟა - *(თავს წამოსწევს)* ჩემო ჯალაფნო! *(პაუზა).* ამას წინად წერილი გამოგიგზავნეთ და არ ვიცი, მოგივიდათ თუ არა. მე დიდი ავადობა და მწუხარება გამოვიარე, ხოლო დღესდღეობით კარგადა ვარ, მაგრამ ექიმები წამოსვლის ნებას არ მაძლევენ... *(პაუზა).* მე

ამ ცხრა-ათ დღეში გამოვჩნდები მანდა. თქვენ იცით, მანდაურობას როგორ შაინახავთ და გაუფრთხილდებით. თამარო...

სანდალა - თამარი ცოლია...

ვაჟა - თამარო, სათიბეებს უფრთხილდით, თვალი უნდა დაავლო ჩქარ-ჩქარა, თორღ ხომ იცით ეხლანდელი ხალხის ამბავი.

შიო - მიკვირს, „საკრამენტოს“ რომ არ ამბობს...

ნინო - საკრამენტოს რატომ?

სანდალა - როცა გაბრაზდება, სულ საკრამენტო და საკრამენტო გაუდის...

მინანი - ნურც დაგვანატრებდეს საკრამენტოსა, დაილამა!

ვაჟა - წისქვილი მაშინებდა, იქნება წყალმა წაიღო და ნიკომ მითხრა, ბეკურმა გაამაგრაო.

ნინო - რომელი ბეკური?

სანდალა - ჩარგლელი მეზობელი, ბეკურ ბაჩიაშვილი!

შიო - მაგასთან სანახევროდ აქვს ვაჟას წისქვილი!

ვაჟა - (იციან) აბა, შანაყარი და მოურავი მაგასთანა უნდა! რო მოვალ, ერთი დიდი მენდალი უნდა მოვუტანო წადი-მოდისა. (პაუზა). მარადის თქვენი ერთგული ვაჟა. 1915 წლის 11 თიბათვე (იძინებს).

სანდალა - მერე ისევ სიცხემ უმატა...

მინანი - აგრემც დამიტირებ!..

ნინო - თხუთმეტ ივლისს... აი, ძალიან ცხელი დღე რომ იყო...

შიო - პაპანაქება!..

ნინო - მეთოთხმეტე ქართული ლაზარეთის უფროსმა მითხრა...

სანდალა - ვლადიმერ მახვილაძემ...

ნინო - ჰო, ბატონმა ვლადიმერმა წინადადება მომცა, წავსულიყავი ვაჟა-ფშაველას ლაზარეთში გადმოსაყვანად. თან სანიტრები გამაყოლა და ეტლიც გამატანა.

სანდალა - სუუ... ეგ უკვე ვიცით...

მინანი - მე არ ვიცი, აგრემც დამიტირებ, მე მითხარი...

ნინო - (ჩურჩულით) ვაჟა-ფშაველა იწვა თავის ძმასთან, ვერაზე.

შიო - მლეთის ქუჩა, ნომერი ცხრა!

ნინო - მძიმე მდგომარეობაში იყო და მეტად შეუფერებელ პირობებში...

სანდალა - რა ვქნა, ვიწროდა ვარ!.. ვიწროდა...

ნინო - პატარა ოთახში, საშინელ და მოუწყობელ კუთხეში...

მინანი - მიწასამც დამაყრი... მერე?

ნინო - ძალიან შევწუხდი!..

შიო - (მინანს) ვაჟა ისეთი პოეტია, ამის ლექსებს ზეპირად სწავლობენ და შეწუხდებოდა, აბა, რა?!

მინანი - ეგრეა, აგრემც გიშველის კვირა მადლიანი...

ნინო - სანიტრების დახმარებით დიდი მგოსანი ეტლში მოვათავსეთ და სასწრაფოდ გადავიყვანეთ ლაზარეთში. ოფიცერთა განყოფილებაში, დიდ და ნათელ პალატაში.

(ისმის გაშირებული სუნთქვა. გულისცემის ხმა).

ნინო - *(ჩანაწერების რვეულში იყურება)* ტემპერატურა დილით 37, 2. შუადღით - 38, 5. საღამოს - 38, 3.

შიო - ეს თექვსმეტ ივნისს და ჩვიდმეტში...

სანდალა - *(ზეპირად ამბობს)* ჩვიდმეტში დილით - 37, 9. შუადღით - 37, 2. საღამოს - 38, 7.

მინანი - აქიმ-დასტაქრები თუ შაიყარნენ ბჭობად?

შიო - იმ საღამოსვე შედგა კონსილიუმი. ექიმების: სპირიდონ ვირსალაძის, ივანე გომართელის, გრიგოლ მუხაძის, ვლადიმერ მახვილაძის მონაწილეობით...

ნინო - *(კითხულობს)* დასკვნა: მარჯვენა გვერდში წყალი კვლავ ჩასდგომია. ისე, როგორც პირველი ოპერაციის წინათ იყო. კონსილიუმი დაინიშნოს ორ დღეში ერთხელ. მორიგი კონსილიუმი შედგეს ცხრამეტ ივნისს, პირველ საათზე. გადასაწყვეტად იმისა, თუ როგორ გამოიღვენოს სხეულიდან წყალი, ოპერაციით თუ წამლობით.

მინანი - აგრემც დამიტირებ!..

ნინო - ივნისის ცხრამეტი. ტემპერატურა - 38, 0.

შიო - შუადღით - 38, 4.

სანდალა - ამ საღამოს - 38, 5 გრადუსი.

ანიკო - ორმოცდაათოთხმეტი! *(რვეულს აიღებს და იწერს)* სუნთქვა - ორმოცდაათოთხმეტი.

მინანი - წუთში?

ანიკო - ჰო.

მინანი - *(საათს მოიმარჯვებს, ცდილობს წუთში ორმოცდაათოთხმეტი ისუნთქოს, თავბრუ დაეხვევა და დაბარბაცდება)* მიწასამაც დამაყრი!

ანიკო - *(ახლა მაჯას უსინჯავს და ისევ თვლას იწყებს)* ერთ, ორ, სამ...

ნინო - *(შემოდის რვეულით ხელში)* აი, ახალი დასკვნა...

სანდალა - რაო?

შიო - რა თქვეს?

მინანი - *(დარდით)* ვაითუ, კარგი არაფერი, ჭირიმც მოგპარე...

ნინო - *(რვეულს აიღებს და კითხულობს)* თავიდათავი სატკივარი ამჟამად მარჯვენა გვერდის სველი პლევრიტია. ექსუდატი აღწევს პლევრის სიდრუის სულ ზევითა საზღვარს. მარცხენა გვერდში სითხის ამოცლის შემდეგ ახალმა სითხემ სწრაფად მოიყარა თავი სისხლის მილებში. ღვიძლსა, თირკმელებსა და ტყირპში ავადმყოფს ქრონიკული ცვლილებები ემჩნევა. დადი სისხლნაკლებობა აქვს და მისი ორგანიზმი მეტად დასუსტებულია. ავადმყოფის სუნთქვისა და გულის მოქმედების სისწორე ნორმაზე მეტად არ არის დაშორებული. სითხეს ჯერჯერობით არ იღებენ.

შიო - *(ისიც დაიდარდება)* სველიო... სველი პლევრიტო...

მინანი - და... და... *(ატირდება)* ექსუდატო!

შიო - თანაც ტყირპო!

სანდალა - ჰო, გაზეთებიც ერთ ამბავში არიან...

ნინო - ჩუმად!.. არ გააღვიძოთ!

ანიკო - უჰ! ისევ ამირიეთ დათვლას!

შიო - ექსუ... ექსუ... მერე როგორ?

მინანი - ...დატიო, დაილამა... დატიო!..

შიო - ექსუდატი...

სანდალა - (მინანს) შენ რა გატირებს, ქალავ?!
შიო - ცოცხლად ნუ დასტირი, თუ ღმერთი გწამს...

მინანი - დამაცადეთ, მიწასამც დამაყრით, ჯავრისა უნდა ვუთხრა ჯავრსა... ტირილისა

კიდევ - ტირილსა!..

შიო - (სანდალას, გაოცებული) ეს ვინ არის, ხომ არ იცი?

სანდალა - მე არა, შენ?

შიო - არც მე... თქვენი ნათესავი მეგონა...

სანდალა - არა, რა ნათესავი... მე მეგონა, შენ იცნობდი.

შიო - მე კიდევ ის ვიფიქრე, რომ შენი ნაცნობი იყო.

სანდალა - არა, ჩემი არა.

შიო - არც ჩემი...

სანდალა - აბა, ვისია?

შიო - რა ვიცი...

(სანდალა და შიო გაკვირვებულები უყურებენ ერთმანეთს).

2. ხელ-სამძიმარი

(მუხის წინ დადებულ გრდემლთან, სამფეხა სკამზე ბერი გიორგი ზის, ცელს დაშლის და ჯერ ფხას გაუსინჯავს, უკმაყოფილოდ გადაიქნევს თავს და მერე პირს გახედავს. ჩაქუჩს აიღებს და ცელის პირის გამოკვერვას იწყებს - ცელს გრდემლზე დადებს და ჩაქუჩს რიტმულად ურტყამს.

საკიდელზე ჩამოკიდულ ქვაბთან ზის ვაჟა, ფანდურს უკრავს თავისთვის.

ამ დროს სცენის ქვემოდან მოისმის რაღაც გაურკვეველი ხმაური).

სამძიმარი - (სცენის ქვემოდან) ლუკავ! ჰაი, ლუკავ! ლუკურიკავ!

ვაჟა - ახ, საკრამენტო! (მწარედ ჩაიციინებს, დააყურადებს და კიდევ იმეორებს)

საკრამენტო! (ლოგინზე დაწვება, თავს მოიმძინარებს).

სამძიმარი - ჰაი, ლუკავ!

მინანი - (ჩურჩულით) ავი ქარია ან ავი სული, ვაჟავ!..

ვაჟა - (ჩურჩულით) მამახური?

მინანი - ჰო, მამახური! სანამ არ გამოგაღვიძებს, სულ ეგრე გიძახებს! თუ ვერ

გამოგაღვიძა, უვნებელი იქნები...

ვაჟა - გამომაღვიძა და ეგ არი!

მინანი - თუ გამოგაღვიძა, მაშინვე უნდა დაუძახო: რომელი ხარ? სადმე რომ წახვალ,

შვიდ მამამდის აღარ მოხვალ თქო! და გაქრება ავი სული.

(ლუკი იხსნება და სცენაზე ამოდის ოქროსთმიანი, ყელლილიანი, ხევსურულ ტალავარიანი, ლამაზი ქალი, ყელზე ფულ-ლილების ასხმულა-მძივი ჰკიდია და ცხვირზე ვაჟას ფერადმინებიანი პენსნე გაუკეთებია. ჯიბიდან საათის ძეწკვი მოუჩანს, ხელჯოხი უჭირავს).

ვაჟა - *(დაინახავს, ფეხზე წამოუდგება)* რა გინდა? *(კიდევ აპირებს რაღაცის თქმას)* სადმე რომ წახვალ, შვიდ მამამდის აღარ...

სამძიმარი - *(არ დააცდის)* შენი გულის საიმედო მინდა!

მინანი - *(წყენით)* ეს სიტყვები რად ათქმევინე, ვაჟავ! რადა!.. რაც თქვა, მაგას კიდევაც შეასრულებს! *(მიდის გაბრაზებული).*

ვაჟა - *(დაადევნებს)* მაინც ჩემი სტუმარია!

სამძიმარი - მერედა, ეგრე იცით სტუმრის დახვედრა?!

ვაჟა - მამიხველ მშვიდობით, სტუმარო!

სამძიმარი - *(ჩაიცინებს)* დამხვდი მშვიდობით, ვაჟავ! *(ხელს გაუწვდის).*

ვაჟა - *(ხელს ჩამოართმევს და დაკვირვებით უყურებს)* ვინა ხარ, ქლავ, რა სულიერი, ჩემი პენსნე რომ დაგიკოსებია და ჩემი ხელჯოხი დაგიჭერია...

სამძიმარი - *(წაიმღერებს).*

მე ვარ ხელ-სამძიმარი;

მე ვარ ქაჯის ქალიო.

ვაჟიერებ ჩემ ღილ-ქამარსაო,

ოქროსთმიანი და ოქროს ქოშებიანიო.

ვაჟა - ხელ-სამძიმარი! *(თავისთვის)* უგონთგარეული ვარ თუ მეჩვენება?

სამძიმარი - უგონთგარეული ხარ! *(კეკლუცად)* საამო არ ვარ საცქერლად? *(ფულ-ლილებს ააჟღარუნებს, მკერდს წინ წამოსწევს).*

ვაჟა - *(თავის ლექსს მღერის ფანდურზე).*

ქალო, გნახე ფეხშიშველა,

გამაჰგოგდი ეზოშია;

გენაცვალე - კაკაბს ჰგვანდი,

მოსეირნეს ფერდოშია.

ვისი ძუძუ გიწოვნია,

იისა თუ ვარდისაო!

გენაცვალე, შავთვალწარბავ,

გულო ჩემის დარდისაო!

(სამძიმარი დაირცხვენს, წასვლას დააპირებს. ვაჟა განავრძობს სიმღერას).

გამიგონე, სად მირბიხარ,
შე უჯიშოს გვარისაო?!
შენ თუნდ ფრჩხილიც ნუ აგტკივა, -
სიკვდილს მივცემ სიცოცხლესა;
ერთხელ კიდევ დამენახვე,
ღმერთი დედას გიცოცხლებსა!...

სამძიმარი - (თივას ლოგინად აგებს და სიმღერით პასუხობს).

მოდო, თუ მომავალი ხარ,
მამწყინდა შენი ლოდინი.
თუ ამაღამაც არ მოხვე,
მიწამ დაგიგოს ლოგინი.
მარტუაი ვარ ქალაი,
შენ გელოდები ცოდვილი.
ერთმანეთსამც ჩაატოლა
შენი და ჩემი თოლ-პირი.
მაშინის დავისვენებდი,
ჩემდ იქნებოდა ქორწილი.
შენის სურვილისაგანა
ეს არი, ვკვდები ცოდვილი.
ამაზე მეტი არ არი,
წყლოლიც რო მქონდეს ორპირი?
მოდო, ვაჟაო, გენაცვა,
შენთვი მზა არი ლოგინი.

ვაჟა - (მოისმის მექოწილეების ტაშის ხმა. სცენაზე დაეშვება წითელი კაბა და თითქოს ცეკვავსო).

ნეტაი შენა, მთვარეო,
რო სუყველასა ხედავო.
კიოთ სამ არი ქორწილი,
ტაშიოთ სამა ტყვრებაო.
თამაშობს წითელ კაბაი,
რაკი არ შაუხდებაო!
რო თამაშობას მორჩება,
წაწალს წინ გაუძღვებაო,
დაუბუმბულებს თივასა,
გვერდს თვითონ დაუწვებაო.

სამძიმარი - (მივა, ჯაჭვის საკიდელზე ჩამოკიდებულ ქვაბს გააქანებს).

ქანობს საკიდელაი,
თან დაიყოლებს ქალასა.
ქვაბო, ვერცხლაით ნაპირო,
სურვილ შავმატებს ძალასა.

ვაჟა -
სურვილი სადამ გავგ ზავნე,
შაკვაზმე ქალებურადა,
ვის რა-რა კარზედ მიდგება,
შაჰყვირებს ხარებულადა?
ვის რა-რა გადაეხვევა,
ატირებს ქარებულადა?

სამძიმარი -
ყინჩია წაწალთან წოლა,
გაცინებულის კოცნაო.
ჩამოხსნა მძივ-ლილებისა,
საყელოს ჩამოტოტაო.
მიკვრაში უამს გულზედა,
როგორც მალამო წყლულზედა,
ტკბილად შაქცევა სულისა,
ქურის ტოლება ქურზედა.

(სამძიმარი ვაჟას ხელს ჰკრავს, უკან დაიწევს და საკინძეს შეიბნევს, თან დაიმორცხვებს და ჩუმ-ჩუმად ამოხედავს ხოლმე ვაჟას).

ვაჟა - (ფანდურზე დაამღერებს).

ქლავ, ის მიყვარს მე შენი,
თავს რომ დაჰკიდებ მელადა,
პირდაპირ ცქერას ვერ ჰბედავ,
ვაჟთ ცქერას იმჩნევ წყენადა.
დრო-და-დრო გაგელიმება
გულის საკლავად, ნელადა;
უხმლო ხმაღს იქნევ, უხანჯლოდ
გულის გამხდარხარ მჭრელადა.
ჯერაც ატყვია ჩემს გულსა
შენგნით წყლულები ჰრელადა,

ოცგანაც კიდევ რომ დამჭრა,
ვერ გაგიხდები მტერადა!

სამძიმარი - (ჯერ კისკისი აუტყდება, მერე სიცილს მოსხეპს) კარგია, ლუკავ, კარგი!
მაგრამ... (საათს ამოიღებს და თითს მიუკაკუნებს) რომ გვაგვიანდება?!

ვაჟა - ეგ საათიც ჩემია!

სამძიმარი - ცოტა დრო დაგვრჩა...

ვაჟა - (საათზე მიუთითებს) ეს ჩემი „დიოგენეა“, არჩილ ჯორჯაძემ ჩამომიტანა
შვეიცარიიდან!..

სამძიმარი - (არჩილ ჯორჯაძის ხმით ამბობს). „დიდი ყურადღებით ვკითხულობდი
უცხოეთში თქვენს „ბახტრიონს“, „სტუმარ-მასპინძელს“, „სისხლის ძიებას“, „ალუდა
ქეთელაურს“, „გველის-მჭამელს“... შედეგებია, შედეგები... საზღვარგარეთ თქვენი
ბადალი მწერალი არა ჰყავთ“.

ვაჟა - ეგ არჩილ ჯორჯაძემ მითხრა ათი წლის წინათ!..

სამძიმარი - მერედა, არ იცი, ეს შენი შედეგები საიდან არის? ჰა? საიდან? სედრაქას
დუქნიდან? (ახლა სედრაქას გამოაჯავრებს) „რათა ქრისტიანოჯან, მე რა დამიშავებია,
რომა მშიერი დამტოვო და ყველაფერი წამართო? ვა, შე ოხერო, შე დურაქო, მე მოვიგო,
სხვებმა ჭამონ, სადაურია, ჰა?!“

ვაჟა - (ეცინება) ეგ სანდალას ქორწილში იყო, - მთელი ქონება უნდა ჩამოგართვა და
ლარიბებს დავურიგო მეთქი, ეგრე ვეუბნეოდი ემაგ სედრაქასა...

სამძიმარი - შენა, ლუკავ, მთელი ფეტვის ყანები ხო ცაში გითესია, იქა მკი და იქა ლეწავ
ხოლმე და, ჭკუა დაგიშლიდა? ჰოდა, აი, გეკითხები, - მაგისი დუქნიდან ხო არ მოგქონდა
ის შენი შედეგები?..

ვაჟა - კიოთ წამოვიღებდი, რომ ჰქონოდა... (პაუზა) მაშ, საიდან მომქონდა?

სამძიმარი - თუ გინდა, ეგ გაიგო, მაშინ უნდა ვიჩქაროთ.

ვაჟა - სად რას მიგვეჩქარება ნეტარა?

სამძიმარი - (გაუღიმებს) შენ გადასარჩენად!

ვაჟა - ერთი ესეც მოზრძანე, ვინ დამაჯილდოვა შენი თავით?

სამძიმარი - თავად გეახელი.

ვაჟა - აბა, როგორ უნდა გადამარჩინო?

სამძიმარი - ეგ თავად იცის ხელ-სამძიმარმა!

ვაჟა - მეც მითხარი!

სამძიმარი - ზოგჯერ თქმითაც დაშავდების.

ვაჟა - ჯერ სიტყვა იყო და მერე საქმე.

სამძიმარი - ვინ იცის, იქნებ პირიქითაც იყო?

ვაჟა - მითხარი, ძმაილასა და ვეცდები, გავიგო...

სამძიმარი - თქმას ისევ ჩვენება სჯობია... ჭკუა-გონება შენ არ გაკლია და წესით და
რიგით, უცებ უნდა მიხვდე... ჰოდა, ის გიჯობს, ლუკავ, რომ მე გამომყვე.

ვაჟა - შენ რატომ?

სამძიმარი - ამათზე მაღლა უნდა დადგე! ვერ ხედავ, რა საცოდავები არიან?

ვაჟა - მარტო საცოდავები?
სამძიმარი - დაუნდობლებიც!

(ისმის მგლის ყმუილი).

3. დღის სასწორი ღამეა

(ზერ გიორგის დაუმთავრებია ცელის პირის გამოკვერვა, ახლა ცელს აწყობს, - რკინის პირს ტარს გაუყრის და სოლით გაამაგრებს. კმაყოფილი უყურებს ნამუშევარს. მერე ცელს მოიმარჯვებს და ერთ ნამხრევს მოიქნევს. ისმის ცელის პირის წივილი და მოთიბული ბალახის შრიალი. მერე გაჩერდება, აწყობილ ცელს ტარით დააბჯენს ძირს, ჯიბიდან სალესავს ამოიღებს და ცელის პირს რიგ-რიგობით ლესავს ორივე მხრიდან - „ჩხააპ-ჩხუუუპ! ჩხააპ-ჩხუუუპ!“ - ლესვის ხმა ფონად მიუყვება ამ სცენას).

სამძიმარი - ნურც იმას დაივიწყებ, რომ შენც ამათი ჯიშისა ხარ.

ვაჟა - მე რა შუაში ვარ?

სამძიმარი - იმ შუაში, რომ აკაკის დასაფლავებას არ დასწრებიხარ! და იმიტომ, რომ ენა დაგიწუნა!

ვაჟა - ჭორებს ნუ აპყვები, ხელ-სამძიმარო! იცი, მიხეილ ლობჯანიძეს მე რა მივწერე?

სამძიმარი - არ ვიცი, მაგრამ ახლავე ვნახავ. *(ჯიბიდან ფურცელს ამოიღებს და კითხულობს)* „ძმაო მიშა! აკაკის დაკრძალვა დიდებული იყოვო - მწერ. დარწმუნებული ვარ, ფიცი არაა საჭირო: ჩვენის მოღვაწეების დამარხვაში ქართველები დიდს ნიჭს და უნარს ვიჩენთ, მხოლოდ სიცოცხლის დროს იმათ დაფასების უნარისა რა მოგახსენო. ჩემთვის, მაგალითად, დასაკრძალავი ალაგი, ოცი წელია მას შემდეგ, რაც აიჩინა, დაინიშნა და შემოიფარგლა, ხოლო ამ ოცი წლის განმავლობაში სად, როგორ ვცხოვრობ, არავინ იცის. ასეა, რა გაეწყობა, ყველაფერს დრო და გამოცდილება უშველის და გაასწორებს მრუდედ ნაჩორგნს საქმეს... მშვიდობით და გამარჯვებით იმყოფებოდე. შენი პატივისმცემელი, ვაჟა. 1915 წლის 15 მაისი“.

ვაჟა - ჰოდა, ენებს ნუ აპყვებით ნურავინა! მე რა მქონდა აკაკისთან გასაყოფი? მე ვაჟა-ფშაველა ვარ, ის კიდევ აკაკია!

სამძიმარი - მარტო აკაკი კი არა, ყველა ესენი ხომ ცივი ხალხია და თბილი სიტყვები კი იციან!.. ესენი ჭორებითა და უყურადღებობით გკლავენ, ვაჟავ!

(ისევ ისმის მგლის ყმუილი).

ვაჟა კბილებით ღრღნის ხეს და ფეხებით მიწას თხრის. მერე მაღლა ელაპარაკება ვიღაცას).

ვაჟა - ღმერთო, ჩვენო გამჩენო, მომეც საზრდო, რომ გავძღე. ნუ მომკლავ შიმშილით! შენი გაჩენილი ვარ და დამარჩინე, უფალო!

სამძიმარი - მაგრამ როცა ღმერთს შეუსმენია შენი თხოვნა, დაგვიწყნია მადლობის გადახდა. სამაგიეროდ, როცა ამაოდ ჩაუვლია შენს თხოვნა-ვედრებას, სამდურავი გამოგიცხადებია ღვთისთვის.

ვაჟა - შენ ღმერთი კი არა, არ ვიცი, რა ხარ. არ იცი შეწყნარება. არ იცი სიბრაღული. გევედრები, არ მისმენ. შეგიძლიან, აასრულო ჩემი თხოვნა და არ გინდა. რა დავაშავე? მითხარი, რა დავაშავე? რა ცოდვა მოვიმოქმედე?

სამძიმარი - თუმცა ორივე თვალი ცისკენ გაქვს აღმართული, ერთით მაინც ალამაცერად იცქირები. ან ლუკმა არ ამცდეს, ან მტრის მსხვერპლი არ გავხდეთ. დღესაც დაღონებული წევხარ უდაბურ ტყეში. რას ფიქრობ, შე ბეჩავო ცხოველო?

ვაჟა - ღმერთო, რად გამაჩინე მგლად! რად ვძულვარ ყველას? რად მომეცი ბუნება მგლისა? რადა ვარ სისხლით გაუმაძღარი? ათასს სულ ცხვარს ერთ ღამეში თავებს გავბალთავ, განა ერთი არ მეყოფა?! რად მიყვარს ხორცის ჭამა და სისხლის სმა?! რატომ არა ვარ შველი ან ირემი, თუნდ ბეჩავი კურდღელი? კურდღლობა მე არ შემეძლიან. არც ირმობა, არც შვლობა. ჩემი ბუნება სულ სხვაა. ეშმაკი მიზის გულში და მიჩიჩხინებს.

სამძიმარი - გააფუჭე! წაახდინე! აგებული დაშალე, ცოცხალი მოკალი, შთანთქი, შაყლაპე! რაც შეიძლო, ბევრი სისხლი დაანთხიე!.. ნუ დაჰზოგავ ნურავის, რასაც კბილი და კლანჭი მისწვდება! თესე ქვეყანაზე ვაება, ტირილი და გლოვა, სისხლი და ცრემლი.

ვაჟა - ახ!.. არ მინდა გავიხსენო ჩემი ცოდვები... ახ!.. ღმერთო, ღმერთო! შე დალოცვილო! რა უბედური, რა ყველაზე საწყალი გაგიჩენივარ! რას ვაკეთებ? არაფერს, ცოდვის მეტს... არ შემეძლია განა ბალახი ვძოვო და ისე ვიცოცხლო? სისხლის მაგიერ წყალი ვსვა? ყველგან შიშსა ვთესავ. ყველა მემტერება. ზოგი, ვისაც ხელის შემობრუნება არ შეუძლიან, გამირბის. ვისაც თოფი და ტყვია-წამალი აქვს და გული ერჩის, სასიკვდილოდ არა მზოგავს... ოოხ! არა, არა! არა ღირდა ჩემი გაჩენა... მგლობამ უბედურების მეტი სხვა არაფერი მომიტანა. რა მქვია მე?

სამძიმარი - უვარგისს, უმსგავსს სახელს ატარებ...

ვაჟა - გასქდი დედამიწავ და თან ჩამიტანე! ფუჰ! ჩვენ როცა გვშიან, ერთმანეთსაც კი ვჭამთ. თვით ჩემი დედა და ძმები მგლებმა დაჭამეს და მეც იქნება... *(პაუზა)*. ჰო, იქნება კი არა, სწორედ შესაძლებელია ჩემივე მსგავსის, ჩემი თვისის და ტომის საგლეჯ-საწეწი შევიქმნა ოდესმე. მითხრით, მირჩიეთ, რა ვქნა? საით, როგორ დავახწიო თავი ამ მგლურ ბუნებას, ამ წყეულს, ამ შეჩვენებულ წადილთა და გრძნობა-მისწრაფებათა ხროვას?.. ეეჰ! *(კბილებს აკრაჭუნებს)*.

სამძიმარი - *(ფრთებივით იქნევს ხელებს)* კრიი... კრიი! *(თავს აკანტურებს)* საწყალო! საწყა-ლო! ხა-ხა-ხა! *(აქეთ-იქით დახტის, ცელქობს)* უყურეთ მგელს! ვინ მგელი, ვინ ეგ სიტყვები? ღმერთო, ამას რას მოვესწარი, მიკვირს და გამკვირვებია.

ნინო - არა სტყუის!

მინანი - იტყუება!

შიო - გულწრფელად ამბობს!

ანიკო - ცრუობს!

სამძიმარი - რადა სცრუობ, ვის ატყუებ? კრიი... კრიი! შენ, იქნებ, ავადა ხარ? ან მოხუცდი და აღარ ძალგიდს მგლური ნავარდი და მიტომ მოინდომე გადასხვაგება? გინდა - იმ ერთ

ადამიანივით, სამოცდაათი წელი რომ გარყვნილებაში გაატარა და როცა ყოველი ძალა და ჯანი გამოელია გარყვნილების მასაზრდოებელი, მაშინ შედგა სულის მოსაგებად, - შენც სული მოიგო?.. კრიი... კრიი!

ვაჟა - ეეჰ, ყორანო, შენ რა იცი ამ ქვეყნისა?! (ხელს აუქნევს).

(ისმის მგლების ყმუილი: ჯერ ნინო დაიწყებს, მერე აჰყვებიან: სანდალა, შიო, მინანი და ანიკო).

სამძიმარი - (ყორანის ფრთებივით იქნევს ხელებს) კრიი... კრიი... წამოდი, ერთს კურუმ გორაზედ მგლის ჯოგი გროვდება!..

(ვაჟა მიდის წრეზე დამდგარ მგლებთან).

შიო - ამაღამ სოფელს უნდა ვესტუმროთ.

სანდალა - ესაა ჩვენი ფიქრი და განზრახვა.

ანიკო - ტყეში აღარაფერია საჭმელი.

მინანი - ერთი კვირაა, მშიერი დავლასლასებ.

(კბილებს აკაჩკაჩებენ. ერთმანეთს ათვალიერებენ).

სანდალა - ეს რა წვეთია, ტოტიავ, შენს ფეხზე?

შიო - (დააკვირდება) წითელი წვეთი!

ანიკო - სისხლი?!

ნინო - ჰა?

მინანი - სისხლი! (იღრინება).

ვაჟა - სისხლი კი არა, დორბლია... დორბლი!

სამძიმარი - ამათ უნდათ, სისხლი შენიშნონ თანამომის ტანზე, რომ ამით საბუთი ჰქონდეთ და ებგერონ, ლუკმა-ლუკმა გაგლიჯონ!.. რომელ ერთს გეყოფათ ერთი მგელი?..

შიო - ცოტათ მაინც შიმშილს მოვიკლავთ!

ვაჟა - კარგი დრო გვიდგა, კარგი, ბიჭებო!

ნინო - როგორ ბნელა!

ანიკო - აბა, ვისაც იმედი აქვს თავისა, ეხლა უნდა ეცადოს.

სანდალა - ოღონდაც, ოღონდაც!

მინანი - თუ სხვას ვერაფერს მოვიგდებთ გარეთ, ძაღლები მაინც მოვიტაცოთ.

ანიკო - ხომ იცით ჩემი ამბავი? თქვენ ჩაგასაფრებთ, მე გამოვიტყუებ “ქედანა” ძაღლსა. გავუთამაშებ. ჩავუკვდებ-მოვუკვდები. შემოგაგდებთ ზედ და მაშინ თქვენ იცით, როგორ გაირჯებით!

ვაჟა - რა შვილებმა არ ვიცით, როგორ უნდა ჭამა ლეშისა?! (იცინის).

*(ივინიან სხვა მგლებიც, აკვესებენ კბილებს.
მერე წინ წაუძღვებად ვაჟა, წრეს დაარტყამენ.
ამ დროს აღმოსავლეთით შუქი მატულობს.
მთვარე წვერს ამოჰყოფს).*

მინანი - ამოდის, ნათდება!

ანიკო - *(მთვარეს)* გაგიხმეს ფეხი!

შიო - *(მთვარეს)* გაგიწყრეს ღმერთი!

ნინო - *(მთვარეს)* ვაი შენა და შენი გაჩენის დღეს!

სანდალა - ახ, ნეტავ ხელში ჩაგვაგდებინა, შეგვაჭამა, რომ მოგვესპო მაგისტვის სიცოცხლე!

ვაჟა - *(მთვარეს)* ბევრჯერ მომიკალ გული! ბევრჯერ დამაღონე, შე წყეულო! შე შეჩვენებულო! ბევრჯერ დამაღონე! გამიმწარე სიცოცხლის დღენი. ბევრის ცხოველის სისხლით ბერჯერ შევიღებე ცხვირ-პირი, ტოტები და მკერდი. მთელ ორ კვირას დავუმშვენებიათ ამ სისხლსა და ჩემ ტანზე მისი დანახვით სიყმაწვილის ჟინი მომიკლავს. ნეტავი, მთვარევ, ერთხელ შენთვისაც გამესვა ჩემი ბასრი კბილი! ნეტა შენის სისხლით დაემშვენებინა მხარბეჭი და თითები ლეგ-ჩოხა ბიჭს, ტოტიას!

*(მთვარეს უყმუიან დანარჩენი მგლებიც.
მთვარე ამოდის, ანათებს გარემოს).*

სამძიმარი - კრიი... კრიი... გაცუდდა ყოველი იმედი დავლისა, თარეშისა. დღის სასწორი ღამეა. რაღა ქნან? იმედი გადაუწყდათ. სასოება დაჰკარგეს. *(პაუზა)*. ერთმანეთსლა დაუწყეს თვალიერება. *(პაუზა)*. ფიქრობენ. არჩვენ... *(პაუზა)* ვინ არის ჩვენში სახარჯო, შესაქმელიო. ერთი მზად არის მეორეს ეძგეროს და შუაზე გაგლიჯოს.

ანიკო - *(ხელს წაჰკრავს ვაჟას)* ტოტიავ, ჰეი, არ გესმის?

შიო - რას გარინდებულხარ?

სანდალა - ვერა ხედავ, რა ამბავია?!

ნინო - ვილუპებით შიმშილით.

მინანი - ღამის მგლის ნათესაობა, ჯილაგი გაწყდეს პირისაგან ქვეყნისა!

შიო - რასა სწერს შენი კარაბადინი, ბიძიავ? *(თათს დაჰკრავს)*.

ვაჟა - *(წყრომით)* რას სჩადი, შე ბრიყვო! შე გაუზრდელო ვირო?

სანდალა - *(დაიღრიალებს)* ჰოდა, რა?!

ნინო - ძალიან კარგად გიშვრება!

ანიკო - შენისთანა ბრიყვზე ერთი ტოტის დაკვრა კიდევაც ცოტაა!

ნინო - კბილი გაუსვით მაგას, კბილი!

შიო - ეს სინათლე სულ მაგის ბრალია!

(ყველანი მიესევნიან ვაჟას, კბილებს ჩასჭიდებენ).

ვაჟა - ბიჭო, ჭკვიანად! ჭკვიანად! რას სჩადით, თქვე ბრიყვებო! *(უღრენს ხან ერთს, ხან მეორეს).*

სამძიმარი - კრიი... კრიი... ერთ წამში გათავდა ტოტიას სიცოცხლე.

ვაჟა - ლეშთან ერთად გათავდა მისი სულიც.

შიო - ბეწვიც კი არსად ეგდო მისი მრავლტანჯულის ტყავისა.

ნინო - ოდნავ თუ სადმე ნასისხლარს შეამჩნევდით, ეგ იყო...

სამძიმარი - მგლებს ცოტა გული დაუმშვიდდათ, თორემ კიდევ შიოდათ.

(მგლები ერთმანეთს უყურებენ ეჭვით).

ნინო - *(თავისთვის)* ახლა მე არ შემჭამონ!

შიო - *(თავისთვის)* ახლა მე არ შემჭამონ!

ანიკო - *(თავისთვის)* ახლა მე არ შემჭამონ!

სანდალა - *(თავისთვის)* ახლა მე არ შემჭამონ!

(მთვარე სრულად ამოვიდა, ნათლად კაშკაშებს).

ნინო - განათდა!

შიო - განათდა!

ანიკო - განათდა!

სანდალა - განათდა!

(გარბიან აქეთ-იქით).

სამძიმარი - კრი... კრიი... *(გახარებული დახტის აქეთ-იქით და ცდილობს სისხლი აკენკოს ნისკარტით).*

4. გიყვარდეთ მტერნი თქვენნი

(ბერი გიორგი თიბვას იწყებს, ღონივრად მოიქნევს ხოლმე ცელს და ცელი წივილით სჭრის ბალახს).

სამძიმარი - ვითომ მართლა განათდა, ვაჟავ, არა?

ვაჟა - ჰოო... *(რადაც ხმაურს უსმენს)* თოფი მოიტა, ჩქარა!

სამძიმარი - მერე თუ განათდა, ვერ დაინახე?

ვაჟა - რას მიედ-მოედები, ქალავ! თოფი მომეცი მეთქი!

სამძიმარი - ტოტია მგლის ამბავი მარტო მგლებზე ხომ არ დაგიწერია?... *(პაუზა)* აი, ესენი არიან... ამას გეუბნებოდი...

ვაჟა - თოფი, ადამიანო! თოფი! თორო წაასხეს ცხენები... და ჩემი ფრთიანიცა!

სამძიმარი - აჰა, დაიჭი შენი ხირიმი! (თოფს აძლევს).

(უკვე გარკვევით ისმის სცენების ფლოქვების თქარუნი.

სცენაზე შემოდინ სანდალა და შიო, ბოხობები ახურავთ თავებზე.

ვაჟა თოფს უმიზნებს და გაისვრის.

სანდალას ტყვიის დარტყმის ძალა უკან გადააგდებს, ქუდს წააძრობს და ძირს დასცემს.

შიო ძირს დავარდნილს ყურს დაადებს გულზე, - ნახავს, რომ მკვდარია, ლოდს ამოეფარება და იქიდან უპირებს თოფის სროლას).

შიო - (ესვრის თოფს ვაჟას. ტყვია მაღლა წავა, კლდეებს ჩამოშლის და ვაჟას ნაშალი დააცვივდება) არა გჭირსაა, რჯულ-ძაღლო?!

ვაჟა - ნუ გგონავ, მჭირდეს, რჯულ-ძაღლო!

სამძიმარი - გუდანის ჯვრის ყმა ვარ თქო!

ვაჟა - გუდანის ჯვრის ყმა ვარ! (დაიჭექებს ვაჟას თოფი ისევ) არ მოგხვდაუა, რჯულ-ძაღლო?

შიო - მუცალს არა სჭირს, რჯულ-ძაღლო! ნამტვრევს მაშლიდა კლდისასა... (ესვრის).

ვაჟა - (ვაჟას ქუდი გადაუვარდება თავიდან. ქუდთან სამძიმარი მიირბენს და ვაჟას მიუტანს) ოჰო, ქუდ გაუხვრეტია!

სამძიმარი - (ვაჟას თავზე მიუთითებს) წვერებსა სტუსავს თმისასა.

ვაჟა - (თოფს გატენის კიდევ და ესვრის) აბა?!

შიო - მაღლა დაგიცდა, ბეჩავო! (თან თოფს უმიძნებს ისევ) კენჩხას არა სჭირს ძვლისასა (ესვრის ვაჟას).

ვაჟა - (ტყვია რქის საპირისწამლეს გაუტეხავს) ავაჰმე!..

შიო - არც ახლა გჭირსა, რჯულ-ძაღლო?!

ვაჟა - არა მჭირს, არა, რჯულ-ძაღლო!

სამძიმარი - გუდანის ჯვრის ყმასა-თქო!

ვაჟა - გუდანის ჯვრის ყმასა!

შიო - მოგხვდებოდა, რაკი გუდანის ჯვარს ახსენებ!

ვაჟა - წამლის ქისა გამიტეხა შენმა ტყვიამა, გულს ასცდა, რჯულძაღლო! (თოფს ტენის).

სამძიმარი - თუ სროლაზე მიდგება საქმე, მტრის ჯავრს არც მე შავჭამ-თქო!

ვაჟა - თუ სროლაზე მიდგება საქმე, მტრის ჯავრს არც მე შავჭამ! (ესვრის თოფს და რაკი ხედავს, რომ შიო გულზე იტაცებს ხელს და დაეცემა, დაუყვირებს). არც ახლა გჭირსა, რჯულ-ძაღლო?!

შიო - გულში მჭირს, გულში, რჯულ-ძაღლო!.. (ზარბაცებს) ვაჰ, ცდასა მუცალისასა! ძმაც ხო მამიკალ, მეც მამიკალ!.. რა ვუთხრა მაღლსა ღვთისასა? (მუცალი ბალახს დაგლეჯს, წყლოლში ჩაიდებს. ერთსაც ესვრის ალუდას აკანკალებული ხელებით. და რაკი ააცდენს, თოფს გადაუგდებს) ეხლა შენ იყოს, რჯულ-ძაღლო! ხელს არ ჩავარდეს სხვისასა... (სიტყვა გაუწყდება და ძირს დაეცემა).

სამძიმარი - აგრე უნდა მაგასა! აგრე!

ვაჟა - (პაუზის შემდეგ, სამძიმარს) თავიდან მამწყდი, მაცილო!

(სამძიმარი მოშორებით გადის და იქიდან აკვირდება ინტერესით. ვაჟა თავდახრილი დგას. ფიქრობს. ცრემლები ჩამოსდის თვალებიდან. მკლავით იწმენდს. მივა მკვდართან).

სამძიმარი - არც თოფი მოგაქვს, არც ხმალ-ხანჯალი?

ვაჟა - ალუდას იარაღებ არ უნდა! არა!

სამძიმარი - მარჯვენას მაინც არ მასჭირა?!

ვაჟა - ცოდო ას, ცოდო!

სამძიმარი - ეს არის ცოდო?!

ვაჟა - თავიდან მამწყდი მეთქი, დედაკაცო! თავიდანა! *(დაიხრება, ქვას ესვრის)* შენ რაი იცი ცოდვა-ბრალისა!..

სამძიმარი - *(ქვა ფეხში მოხვდება, კოჭლობს)* კისერს რო წაიტეხავ, მემრე მიხვდები, რო მარჯვენა უნდა მაგეჭრა! *(მიდის).*

ვაჟა - ვაჟკაცო... ღმერთმა გაცხონოს... შენ ხელ შენს გულზედ დამიწდეს, ნუმც ხარობს ქავის კარი!.. *(ნაზად დაახურავს, ფარ-ხმალს და თოფს დაადებს ზემოდან).*

სამძიმარი - კრიი... კრიი... *(მოფრინდება ყორანივით)* მამკვდარა ქისტი მუცალი, თვალები უნდა ვჭამო იმისი! კრიი... კრიი... გულ-ღვიძლიც ამოვარიდო!..

(წრეზე დაუდგებიან დანარჩენები და ვაჟას ეჩხუბებიან).

ნინო - მოკვდი, სიკვდილი გირჩვენავ!

მინანი - აიხსენ გველის-პირული, დიაცთ გადუგდე ცხემლადა!

ანიკო - ფარი - ქსლის ჩასაბეჭავად, ხირიმ - გაუდვან გარადა!

სანდალა - დამბაჩა გამოადგებისთ საბრუნლად, თითისტარადა!

მინანი - გამოქცევიხარ ქისტიშვილს, გადუქცევიხარ ქალადა!

ყველანი - *(ზურგს შეაქცევენ ვაჟას)* მაკვალ, მარჯვენა არ მასჭირ, უკვენ მისდევდი მარადა?!

(მიცვალებულის გარშემო დადგებიან. სცენა ნათდება სისხლისფრად, რადგან ეს ალუდა ქეთელაურის სიზმარია.

ვაჟა ტირის. მივა შიო (მუცალი) და ხანჯალს ჩაუდებს ხელში).

შიო - მინდა სიკვდილი, არ ვკვდები!.. *(ხვეწნით)* მამკალი!.. მიდი, მამკალი!

ვაჟა - რად უნდა მოგკლა?

შიო - თქვენ დაგრჩეს წუთისოფელი, მე კი წავიდე ქვეყნითა... დაძეხით, ხევსურთ შვილებო, ლაშქრობით, ხმლების ქნევითა!

(ვაჟა დაჯდება სუფრასთან, რომელსაც უსხედან შიო და სანდალა. მოდის სამძიმარი და ჯამს დაუდგამს წინ).

ვაჟა - *(გაჭირვებით ჭამს, ჩურჩულით)* მზარავს, მზარავს ეს კაცის ხელ-ფეხი...

შიო - *(ყვირის)* ძმის ხორცი როგორა ვჭამო?!

ვაჟა - ამას რას ვაკეთებ, რას?

სანდალა - *(ყვირის)* ძმის ხორცი როგორა ვჭამო?!

ვაჟა - უმსგავსი ვარ და შაჩვენებული!..

სამძიმარი - ჭამე! ჭამე! ჭამე!.. კრიი... კრიი... რამ გაგამტერა?! *(პაუზა)* კიდევ მიმირთვით ალუდას კაცის წვენი-ხორცი გაცხელებული!..

(კიდევ დაუმატებენ კაცის ხორცს ჯამში.

წითელი განათება ჩაქრება

შემოდის სანდალა.

მიუახლოვდება ვაჟა, საბელით კურატი მოჰყავს და სანდალას აწვდის თოკს).

სანდალა - ვის ამწყალობნებ, ალუდავ, ამ შავი კურატით? *(პაუზა)* მითხარ სახელი, ვის სწირავ, იმასამც შეეწირება! *(ხანჯალს ამოიღებს).*

ვაჟა - ეგ სამხვეწროა, ბერდიავ, ჩემგან მოკლულის ქისტისა... მუცალს ეტყოდენ სახელად... *(პაუზა)* კარგადაც დამიმწყალობნე, გამიმეტებავ მისთვინა... როგორც უნდომლად მოკლულის თავის ლამაზის ძმისთვინა.

სანდალა - გაურჯულეხულს არჯულეხ, შენ ეგ არ შაგიხდებისა! გონთ მოდი, ქრისტიანი ხარ, ურჯულოვდები მაგითა... რამდენ სხვა მაჰკალ, შენს ქავზე ხელეხ ჯღრდესავით ჰკიდია. ციკანიც არვის დაუკალ, განალამაც დიდი კურატი. როგორ ვახვეწო უფალსა ძალლი, ძალლების ჯიშისა? მანამ სჯობს, ცანი დამექცენ, ზურგი გამისკდეს მიწისა, ან თუ ზღვამ დამნთქას უძირომ, სადილი ვსჭამო ქვიშისა!

ვაჟა - ძღვენსა ნუ გამიმსუბუქებ, მეც ხომ ყმა ვარ გუდანის ჯვარისა!

სანდალა - ტყუილად სცდები, ალუდავ! ტყუილად იცვეთ პირსა!..

(ამ დროს მიდის სამძიმარი და ვაჟას ხმალს მიაწვდის).

სამძიმარი - მაშინ შენ თავად შესწირე!

მინანი - საკლავის შეწირვის უფლება მხოლოდ ხელ-მხარ განათლულ ხევსიბერსა აქვს, სხვას არავის!

სამძიმარი - და თუ ხევსიბერი არა სწირავს?

ვაჟა - ვერ გაუგიათ, თორემ მე სხვა ჟამისას ვამბობ!..

სამძიმარი - მტერს მტრულად დაუხვდე, თავად უფალმა ბრძანაო, ამათ ჯერ მარტო ეს იციან!..

ვაჟა - ჰოდა, ჩემიც გაიგონ! *(ხმალს გამოართმევს სამძიმარს და თავს მოკვეთს მიყვანილ მოზვერს).*

სანდალა - რას სჩადი, რასა!

ვაჟა - *(დაიჩოქებს)* შენ შამოგეხვეწები, ბატონო, ალლადა ჰქონდეს მუცალსა, მაგ მოუნათლავ გმირსა!..

სანდალა - *(განრისხებული)* გაგონილაა, მოყმენო, ასრე აგდება რჯულისა: საკლავს თვითონ ჰკლავს ალუდა, მამხსენე ქისტის სულისა!.. ხალხო, მინდარის გავიგო პასუხი თქვენის გულისა...

ყველანი - არ შაიძლებსა! არა!

სანდალა - ხევსურნო, წადით და უმტვრიეთ ალუდას ციხის კარები. ნუ დაინანებთ, დაწვით ყველაფერი, გამოირეკეთ ცხვარ-ძროხა, აუტირეთ ცოლ-შვილი... ალუდა მოკვეთილ იქნას თემიდან...

*(ისმის მტვრევის, ნგრევის და გუგუნის ხმები. ისმის ზარების რეკვის ხმა, რომელიც თანდათან გვშორდება.
წინ ვაჟა მოდის და თოვლს მოჰკვალავს. უკან მოჰყვებიან მინანი, ნინო, ანიკო).*

ანიკო - კარგს ნურას ჰნახავთ, ხევსურნო!

(ისმის ყვავ-ყორნების ჩხავილი).

ნინო - ავაჰმე, ჩვენო სახ-კარო, ქვა-ქვაზე აღარ დგება... ციხეზე, ჭერხოს ბოძებზე ეხლა ყვავები სხდება...

მინანი - ნელა იარე, შვილო, ნელა... *(ისმის ბავშვების ტირილი)* ხელ-ფეხ დაგვიზრა...

ნინო - ვაჰმე, რა უგზოდ დავდივართ, ვაჰმე, როგორა ბნელა!..

მინანი - ნეტავ, იმ წყეულ თემ-სოფელს აღარ დასჭირდები?

ვაჟა - დიაცნო, ჯვარს არ აწყინოთ, თემს ნუ სწყევლით! მოდით, მამყევით, ვიდინოთ, ღმერთმა ეს გვარგუნა ბედად...

მინანი - ვაჰ, მამა-პაპის საფლავენო, კლდენო, დამდგარნო მწვეტადა!

ვაჟა - მშვიდობით, საჯიხვეებო, გამახარელნო თვალისა! მშვიდობით, ჩემო სახლ-კარო, გულში ამშლელი ბრალისა! მშვიდობით, ჩვენო ბატონო, ყმათად მიმცემო ძალისა!

სამძიმარი - დაიცა, ვაჟავ! დაიცა!.. რას ერჩოდა ალუდა ამ გამწარებულ ქალებს, რატომ არ უნდა დაეწყევლათ თემი და ჯვარი? განა იმათ არ მოიკვეთეს?

ვაჟა - ჯვარს უნებურად აწყენინა ალუდამ, ხევსურის მაგივრად რომ შესწირა კურატი... თავისი აღმოჩენილი დიდი სიმართლე ამნაირად გააცხადა ჯვრის კარზე...

სამძიმარი - რომელ დიდ სიმართლეზე მელაპარაკები?!

ვაჟა - ხომ ბრძანა მახარებელმა მათემ: „ხოლო მე გეტყვი თქვენ: გიყუარდეთ მტერნი თქუნენი და აკურთხევდით მწყევართა თქუნეთა და კეთილსა უყოფდით მოძულეთა თქუნეთა და ულოცევდით მათ, რომელნი გმძლავრობდენ თქუნ და გდევნიდენ თქუნ“.

სამძიმარი - ეჰ, არ გამოვიდა მაგ შენი ალუდასგან რევოლუციონერი!.. მაინც მღვდლის შვილი ხარ, ლუკავ, მაინცა!

ვაჟა - ამბობე და რევოლუცია ხელოვნებაშია კარგი, თორემ ცხოვრებაში ყველა რევოლუციონერი ეშმაკის კერძია, ხელ-სამძიმარო და... მე და ალუდა კიდეც საკუთარი ღერძის ირგვლივ ვტრიალებთ!..

სამძიმარი - ჰოდა, რაც მაგით მოიგოთ, წილი არავის ჩაუდოთ!..

5. უხილავი არის მაგარი

(ისმის დგანდგარი.

შემოდის მინანი და ღიმილით უყურებს ვაჟას).

მინანი - *(ამბობს ვაჟას დედის, გულქან ფხიკლეშვილის სიტყვებს)* ჯერ ისევ ქალი ვიყავ გასათხოვარი. მე და ჩემს ბიძაშვილს ქალს სოფელ სხლოვანს, გარეთ, დერეფანში გვეძინა. შუალამე იქნებოდა, დგანდგარი, ბრდგნიალი დადგა ისეთი, მეგონა, მთა-ბარი თუ იქცევა მეთქი. შაშინებული წამოვჯე ლოგინში. გავხედე და მთელი ცა განათებული იყო *(სცენა ნათდება)*. ორი ოქროსფერი ჯაჭვი იყო წამოსული: ერთი ჭიაურის ტყიდან, მეორე - სხლოვანის გორითა. გადაბმულები. ზედ ცეცხლის ბალები ადიოდნენ და ჩამოდოდნენ, და ისეთ მწკეპრ ხმაზე გალობდნენ, ისე ტკბილად, - ღმერთო, იმაზე კარგს რას გაიგონებს კაცის ყური.

(ისმის გალობა, შემოდიან პატარა ბავშვები, თეთრი სამოსით.

კოჭლობით შემოირბენს სამძიმარი, მათრახს იქნევს წივილ-წივილით და სულ სიცილ-კისკისით მიერეკება ამ ბავშვებს).

ვაჟა - რა ერჩი, სად რას მიერეკები, სამძიმარო, სადა?

სამძიმარი - *(ძირს დააგდებს მათრახს)* ახლა ზღაპრების დროა, ლუკავ?!
ვაჟა - ზღაპარი კი არა, ეს დედაჩემის ხილვა იყო, ჩემი გაჩენის წინ ნახა.

სამძიმარი - *(ბავშვებს გარეკავს)* ჰო, ვიცით, რომ კარგი ზღაპრების მოყოლა იცოდა

ფხიკლეთ გულქანმა!

ვაჟა - ეს ხილვა მეც მინახავს...

სამძიმარი - გაჩერდი, ლუკავ!.. შენ თვალეზე თმა გქონდა ჩამოფარებული და რა უნდა დაგენახა?

მინანი - თმა იმიტომ ჰქონდა ჩამოფარებული, რომ ქუდბედიანი გაჩენილა...

ვაჟა - ქუდბედიანი დავლათიანსა და ნაწილიანს ნიშნავს, მაგრამ ვიყავი კი?

სამძიმარი - *(ირონიულად)* ქუდბედიანი რომ არ ყოფილიყავი, მარჯვენა თვალზე ციმბირის წყლული კი არ გაგიჩნდებოდა!

მინანი - *(შავტარიანი დანით ნახშირს ფხვნის წყლიან ჯამში და თან "ბედნიერის", იგივე ციმბირის წყლულის ლოცვას ამბობს)*

ბედო, ბედო, ბედნიერო,

სახეტურფა შეენიანო,
მოჰქრიდი ქარებულადა,
მოჰნამავ ნამებურადა,
მოეფინები ვერცხლებურადა.
აჰა, უფალო, სახელი შენი,
ვიმალებოდე ვაჟის ქოჩორში,
ქალის ძუმუჩი, ხარისა მკერდჩი.
გამოდი, თორო გამოგიყვან
დანიტა ტარშავიანითა.
ზღვა ჩქეფით გამოვიარე,
ვერამ ხორციელმა ვერ მიცნო,
თუ შენ არ მიცან,
ქრისტე ღმერთმა,
ჩვენ საით გიცნოთ, ხორციელთა.
ბევრ შვილი, ბევრი ღრიმესა,
ვერ გავიგონებ მამლის ყვილსა,
ხარის ყვირილსა.
გამოდი, თორო გამოგიყვან
დანიტა ტარშავითა.
წამალს ვკითხულობ,
წამლადამც გერგება
მამლისა ჩივი,
დიკისა ფქვილი,
უცეცხლო თაფლი.

სამძიმარი - (ეცინება) შეულოცე, შეულოცე, ძალიან არ უშველო!

ვაჟა - ეჰ, ლუკავ, ლუკავ, შე ბეჩავო და უკლო-უბედო, კარგუნახავიმც დაიკარგები!..

სამძიმარი - ქუდბედიანი რომ არ ყოფლიყავი, ეგეთი კაი ღვინო ხომ არ გექნებოდა?

ვაჟა - ამასა ქოსები მიგზავნიან!.. (კაუზა) ღვინო რა შუაშია?

სამძიმარი - იმ შენი თვალებზე ჩამოშლილი თმისა და ამპარტავნობის ბრალია, ამას რომ ვერა ხედავ... (უთითებს ანიკოზე).

(ანიკო ჩუმად მოიპარება. თან სამძიმარი წამოყვება და აქეზებს).

სამძიმარი - მიდი, მიდი!..

(ანიკო ერთ ბოთლს გახსნის, დაყნოსავს, ესამოვინება წითელი ღვინის სურნელი. მერე
ჯიბიდან პატარა ჭიქას ამოიღებს, დაისხამს.

კარზე კაკუნია).

სამბიძარი - ჩქარა, ვილაც მოვიდა!

ანიკო - ახლავე! *(ღვინოს გადაჰკრავს. ბოთლს ისევ თავს დაუცობს, ტუმბოს გვერდით დადგამს და ავადმყოფის ჩანაწერების რვეულს აიღებს)* მობრძანდით!

(კარი იღება, შემოდის მხატვარი ბერეტი, რომელსაც შიო თამაშობს).

ანიკო - დილით: ტემპერატურა - 36, 6. მაჯისცემა - 100. სუნთქვა - 32.

შიო - გამარჯობა!

ანიკო - გაგიმარჯოს! *(განაგრძობს)* შუადღით: ტემპერატურა - 36, 5. მაჯისცემა - 92.

სუნთქვა - 24.

შიო - ეს კარგია მერე?

ანიკო - არა უშავს!..

შიო - ვაჟას ჯანმრთელობის შესამოწმებლად ექიმებს კონსილიუმი უნდა ჰქონოდათ გუშინ და რა თქვეს?

ანიკო - *(ჩანაწერების რვეულს გადაშლის, კითხულობს)* დასკვნა: საშიში არა არის რა. სიცხე დაკლებული აქვს და შედარებით უკეთ გრძნობს თავს.

შიო - ძალიან მიხარია!

ვაჟა - *(გამოიღვიძებს, შიოს)* თქვენ ვინ ბრძანდებით?

შიო - *(ბარათს გაუწვდის ანიკოს)* ეს წაიკითხეთ.

ანიკო - ყოველდღიური გაზეთი „საქართველო“. რედაქცია და კანტორა. 22 თიბათვე, 1915 წელი. ქალაქი თბილისი. *(პაუზა)* „ძმაო, ვაჟა! ამ ბარათის მომტანი ჩვენი მხატვარია, თავადი ვალერიან სიღამონ-ერისთავი. რედაქციის კოლეგიამ მიანდო თქვენი სურათის დახატვა. იმედია, შეწუხებას გვაპატივებთ და ჩვენს მხატვარს ნებას დართავთ, რათა „საქართველოსათვის“ თქვენი სურათი გადაიღოს. კოლეგიის მინდობილობით, სანდრო შანშიაშვილი“.

ვაჟა - შენ მეორე ქიზიყელ გარდანქეშანს გამოუგზავნიხარ და უარს როგორ გეტყვი!

შიო - დიდი მადლობა! სულ ათი-თხუთმეტი წუთი დამჭირდება! *(მხრიდან მოლბერტს მოიხსნის, გაშლის და ფურცლის დამაგრებას შეუდგება).*

ანიკო - პირველი გარდანქეშანი რომელია, ბატონო ვაჟა?

ვაჟა - პირველი ქიზიყელი გარდანქეშანი იროდიონ ევდოშვილია, რად უნდა ლაპარაკი. არ გაიკვირვოთ, რომ ორივე გარდანქეშანი ქიზიყელია... ეგენიც ხომ მონაპირეები და უბატონოები იყვნენ ჩვენსავითა და ლაღები არიან ძალიანა...

შიო - თუ არ შეგაწუხებთ, იქნებ, წამოჯდეთ საწოლზე?

ვაჟა - კარგი, მაგასაც დაგიჯერებ... *(ცდილობს წამოჯდომას, მაგრამ ძალა აღარ აქვს და ვერ ახერხებს).*

ანიკო - მოგეხმარებით!

(ამ დროს სანდალა და მინანი შემოვლენ და ისინი მიეხმარებიან ვაჟას საწოლზე წამოჯდომაში).

ვაჟა - ბალიშიც გამისწორეთ! წყალი დამალევიანეთ... (მინანი გრაფინისკენ გაიწვდის ხელს). არა, არა, ეს დასიცხული წყალი არ მინდა...

(სანდალა წამოსწევს ვაჟას, შიო ბალიშს გაუსწორებს).

ვაჟა - (სანდალას) ალექსანდრ პავლოვიჩ, შენა და შიო ილარიონოვიჩმა მამადავითის ეკლესიასთან, კლდეში რომ წყალი გამოდის, ის უნდა მომიტანოთ.

სანდალა - მოგიტანთ, რატომაც არ მოგიტანთ?.

ვაჟა - კლდიდამ ნაჟონი წყალი მაინც სულ სხვაა და, რომ დავლევ, მთას თვალწინ დამიყენებს... (წამომჯდარს ჩაეძინება).

(მხატვარი ამთავრებს ვაჟას დახატვას და სანამ მოლბერტს დაკეცავდეს, ანიკო შიგ იჭვრიტება. მხატვარი შეუტრიალდება).

ანიკო - (შიოს) სადამოს: ტემპერატურა - 38, 0. მაჯისცემა - 120. სუნთქვა - 32.

(მხატვარი მოლბერტს დაკეცავს და მიდის. შემოდის ნინო).

ნინო - წერილი მოგივიდათ!

ანიკო - წაუკითხე.

ნინო - რომ სძინავს?

ანიკო - მაინც გაიგონებს...

ნინო - (წერილს მინანს მისცემს) შენ ხმას უფრო გაიგონებს!

მინანი - (ღიმილით გადახედავს ნინოს და მერე წერილის კითხვას იწყებს) „ჩვენო სიქადულო და ძვირფასო ბ. ვაჟა-ფშაველა! ამას წინათ წავიკითხე, რომ თქვენ პლევრიტის გარდა ტყიპრიცა გაქვთ. თუ შინაურ ექიმობას არ უარჰყოფთ, სცადეთ აი, ეს უბრალო, მაგრამ მრავალჯერ ნაცადი წამალი. აიღეთ ერთი სტოლის-კოვზი დანაყილი ქვა-მარილი, ჩაჰყარეთ ნახევარ ჭიქა ცივ წყალში, შემდეგ ღამე, პირველ მამლის ყივილს დაისველეთ ხელი ამ მარილწყალში და იზილეთ, ვიდრე ამ ლოცვას სამჯერ წაიკითხავდეთ. თუმცა მეცა ლოცვა არა მჯერა, მაგრამ, სჩანს, ამდენხანს უნდა ზელა ტყირპს:

სამსა დღესა,

სამსა დილასა,

სამსა მამლისა ყივილსა,

ტყირპო,

სჰკნებოდე,

დნებოდე, -

ბრძანება არი ღვთისაო.

(*პაუზის მერე*) შემდეგ დაისველეთ ხელი უცეცხლო თაფლში და ახლა იმით იზილეთ, ვიდრე ხელი კანზე დაგეკრობათ. ეს წამლობა ერთსავე და იგივე დროს სამჯერ გაიმეორეთ ზედიზედ. უნდა მოგახსენოთ, გიმეორებთ, არა ერთისათვის და ორისათვის ურგია ამ წამალს. (*პაუზა*) ღრმა პატივისცემით და ჯანსაღობის სურვილით დავშთები ღ. თ. კ. 1915 წლის 15 ივლისს“.

ვაჟა - (*თავს წამოსწევს*) რაო, რაო, ვინაო?

მინანი - ღ. თ. კ.

ვაჟა - აჰა!.. ღ. თ. კ. - გასაგებია...

სამძიმარი - (*დამცინავად*) რა არის გასაგები?

ვაჟა - რა და, უხილავი არის მაგარი!..

მინანი - ჰო, ჰო... უხილავი არის მაგარი! (*ქადაგად დავარდება - თვალებს გადაატრიალებს, კრუნჩხვები მოუვლის და მერე იწყებს ლაპარაკს*).

*უხილავი არის მაგარი,
ჩვენ კი გვიჭირს ხილულებსა...
შენ დიდება, ჩვენ - მშვიდობა,
გაიმარჯვე ძალიანა!
ისევ ის ძალა აღდგეს,
რაც კი იყვის უწინაცა.
ქვეყანა წაღმ შამობრუნდეს,
ძველ ბილიკებ არ დავკარგოთ...
მაშ, რაღა ვქნათ? უხილავი
დამჭერია ამ ქვეყნისა.
დიდ დიდება ზეციურსა,
გამარჯვება ამ მსმენელსა!
ოთხშაბათს და პარასკევსა
ხთიშვილთ პასუხ არ ჩამოდის,
მაგრამ რაკი გაგვიჭირდა,
პარასკევ დღემ აურია,
გაგვიჭირდა ძალიანა...
რაკი ბოროტ შამუარდა,
ცით პასუხიც ჩამოიდა.
არ იცითა, ხორციელნო,
რად გვებრძვიან უჩინარნი?!
ბრძანა მამა ზეციურმა:
დაითმინეთ პირი,
დაითმინეთ ხორცი,
არ გავტეხოთ უქმი,
შევინახოთ კვირა,*

კვირა მაღლიანი.
ხატი არ შევლახოთ,
ხატს არ შევცოდოთ
ხელ-მახვილითა, პირისქართა.
შისმინეთ, ხორციელნო,
ბრძანება მამა უფლისა.
ღმერთს დიდება, ჩვენ - წყალობა,
გაუმარჯოს კოპალასა!

ვაჟა - სანდრო შანშიაშვილის გამოგზავნილი მხატვარი რა იქნა, არ დამხატა?

(მაღლიდან ჩამოეშვება ვალერიან სიღამონ-ერისთავის დახატული ეტიუდი - „ვაჟა-ფშაველა ავადმყოფობისას“, ეს არის საწოლზე წამომჯდარი ვაჟა).

მინანი - (სინანულით) ლანდილა დარჩი, ვაჟავ... ლამის უხილავი ხარ...

ვაჟა - უხილავი არის მაგარი...

6. წიწოლა სოფელ სხლოვანიდან

(ვაჟა მარტო რჩება სცენაზე.
კოჭლოებით შემოდის სამძიმარი).

სამძიმარი - კინალამ ფეხი მომტეხე!.. რა გინდოდა, რას მერჩოდი? რას?.. (ტირის) მე რომ არ მოგხმარებოდი, განა მახკლავდი იმ ურჯულო მუცალსა?! ჰა? ამოიღე ხმა! ანდა ის ხმალი რომ არ გამოემეწოდებინა, მასჭრიდი იმ შესაწირ კურატს თავსა? ხო ვერ მასჭრიდი?

ვაჟა - (დარცხვენით) ვერა, ვერ მავჭრიდი!.. თავის მაჭრა და დამწყალობნება მარტო ხევისბერს შეუძლიან, სხვას არავის!.. შენ დალუპე ალუდა, შენ ჩააგდე მრისხანების ცოდვაში!

სამძიმარი - თუკი ის ურჯულო გმირი ებრალებოდა ალუდას, რა ექნა, როგორ გაეტანა თავისი სიმართლე?..

ვაჟა - არც როგორ!.. ეთქვა, სიტყვა გადევდო ხალხშია და გაეველო... მიმხვედრი მიხვდებოდა!

სამძიმარი - მგლები ხართ, მგლები! არც სიბრალული იცით!.. არც სინანული!

ვაჟა - ნანობდა, განა არ ნანობდა ალუდა ქეთელაური?.. საკრამენტო! შენ გაუმრუდე გზა, სწორედ შენ, სულციცაიანო!..

სამძიმარი - მე ვარ სულციცაიანი? მე? შე დედ-მამა გადამაღლებულო? გაგიწყრეს ლაშარის ჯვარი და თამარ დედუფალი! დანელდი და დაბუნდოვნი! სიკეთესამც ნუ

შაყრები! ცით მეხდაცემულო! შავ ჭირით წაღებულო! სკამ-კერაგადაციებულო! მექალ-
რძლეო! სტუმარ შინ შაუყვანელო! შინ ჯალაფნ არას გკითხავენ, გარეთ - სოფელი!
ჭირსამც ნუ მორჩები და გეენიასა!

ვაჟა - კარგი, ქალბნელო, შე მკვდარგადაციცაულო, კარგი, თავბრუ ნუ დამახვიე!
სამძიმარი - სკამ-კერაში ნარ-ეკალიმც ამოგავა! პირიმზე ფუძის ანგელოზმა დაგკრას
სამვენო ლახტი!

ვაჟა - ლაშარის ჯვრის მადლმა, თუ არ გაჩერდები, ამ მუხაზე დაგასხმეინებ ტვინსა! ანდა
რაის ტვინსა, სადა გაქვს ტვინი? უფონთ ხარ გარეული!

სამძიმარი - აგრემც მიშველის კვირა მადლიანი, სატიალეო, რომ ეგ შენი ალუდა არც
აქეთ იყო და არც იქითა...

ვაჟა - აქეთ იყო, აქეთა! შენგან შორს და უფრო მინანისკენ! *(ეძახის)* მინანო! ჰაი, მინანო!

მინანი - *(შემოდის)* რა იყო, ვაჟავ?

ვაჟა - მინანო, იცნობ ამასა?

მინანი - *(შეათვალიერებს)* აბა, რაი ვიცი, ჭირიმც მოგპარე, თან ვცნობ, თან ვერა...

სამძიმარი - მე სუყველგან ხელი მირევია! სუყველგანა!..

მინანი - ვაი, შე ბეჩავო შენა! რომ მაჰკვებ, აბა, ერთი მიბრძანე...

სამძიმარი - *(გააწყვეტინებს)* აი, სწორედ აეს გადარეულია მაკლდა! მომიყვანა
ბახტრიონ-ციხის მცველადა!..

მინანი - აქიმ-დედუფლის მადლმა, აბა, სთქვი, შენ რა ხელი გაქვს ბახტრიონთანა? *(ვაჟას)*
შენ რაღას გაჩუმდებულხარ, ლუკავ? ხმა ამოიღე! აგრემც დამიტირებ! ლელა და კვირია
გაიხსენე...

ვაჟა - მე ბერ ლუხუმზე ვფიქრობ, გველმა ლოკვით რომ მოურჩინა ჭრილობა...

სანდალა - ვაჟავ, თუ ღმერთი გწამ, ნუ დამიმაღავ, სწორედა თქვი, საქართველოს
თავისუფლებას არა ჰგულისხმობ, „ბახტრიონში“ რომ ამბობ, ეღირსებაო ლუხუმსა
ლაშარის გორზე შადგომა?

ვაჟა - იქნება ვგულისხმობდე კიდეც...

სანდალა - სწორედ საქართველოს თავისუფლებაზე ნათქვამი, სწორედა!

სამძიმარი - წიწოლა არ დაგავიწყდეთ, წიწოლა... აგერ, უყურე, რას სჩადის!

*(სცენაზე შემოდის შიო, ხელში თოკი უჭირავს. დაფიქრდება. მერე მარჯუფს გააკეთებს
და თოკის მეორე ბოლოს ხეზე დაჰკიდებს.
ყულფის ქვეშ კუნძს მოაგორებს და ზედ დადგება).*

მინანი - ეგ არ გაჰბედო, წიწოლა! წერა მოგხადე! მაგაზე დიდი ცოდვა აღარც არსებობს
მზისქვეშეთში!

სამძიმარი - მიდი, წიწოლა, მიდი! სხვა გამოსავალი არა გაქვს და ამ თახსირ ცხოვრებას
მაგ ყულფით უნდა გაექცე!

მინანი - ცოტა ხნით მაინც დაფიქრდი, რას სჩადი, წიწოლა!..

სამძიმარი - არ დაუჯერო მეტი, წიწოლავ! მაგას დიდი ფიქრი არა სჭირდება!.. გაჰკარი მაგ კუნძს ფეხი და დაისვენებ ამ ფუჭი და ამო ცხოვრებისაგან!.. ერთხელ და სამუდამოდ დაისვენებ!..

მინანი - არა, არა! არ გაჰბედო მეტი!

სამძიმარი - *(წამოდგება, მიდის წიწოლას კუნძთან, რომ ფეხი გაჰკრას)* მე მოგეშველები!

მინანი - *(დაედევნება სამძიმარს)* ახლო არ მიხვიდე, თორთ თამარ-მეფის მადლმა, თავად შენ მაგკლავ!

(კუნძისკენ მიმავალ გზაზე ჩხუბს გამართავენ სამძიმარი და მინანი, ჭიდაობენ და ძირს დაეცემიან.)

ვაჟა წამოდგება, მივა და წიწოლას კუნძს ფეხს გაჰკრავს.

წიწოლა ჩამოეკიდება და იხრჩობა. ისმის ხრიალი. ამ ხმაზე მინანი და სამძიმარი ჩხუბს შეწყვეტენ, წამოჯდებიან და ჩამოხრჩობილს უყურებენ).

მინანი - ეგ რადა ჰქენი, ლუკავ, აგრემც დამიტირებ?

სამძიმარი - ძალიან კარგადაც მოიქცა!

მინანი - იქნებ გადაეფიქრებინა...

ვაჟა - მაგას ვედარავინ უშველიდა... ომიდან გამოქცეული და თავშერცხვენილი კაცის წერა ეს არის...

მინანი - *(წიწოლას დედაა და მოთქმით ტირის)*. შვილო, სირცხვილი მაჭმიე, ძუძუ დასწყევლე დედისა! რად არ იქ მაჰკვდი, ბეჩავო, რად ხარ ყელ-საბელიანი?! რად არ მამიხვედ, წიწოლავ, პირნათელი?!

სამძიმარი - მარტოდ რად სტირის დიაცი, გვერდით არა ჰყავ სოფელი?

ვაჟა - თასი დაღვარეს ხატშია: ახლოს მიუდგეს არვინა, წიწოლას დანაშაული აწეულია ცამდინა, დაამცრო ჩვენი სახელი, მთელს ლაშქარს გული ატკინა.

სამძიმარი - არც ვინ სამარეს გაუთხრის, არც ვინ შაუკრავს კუბოსა. მარტომ იტიროს დედამა, ცრემლი წინ დაიგუბოსა!

(პაუზა. მინანი მიდის და უცებ შუა გზიდან შემობრუნდება).

მინანი - მაგრამ ამავე პოემაში ბოროტება სიკეთის სამსახურშიც არის ჩამდგარი!

სამძიმარი - ნუ იგონებ სისულელეებს, მინანო, შე დღედასალევო და მზედასაბნელებლო!

მინანი - აბა, ის საზარელი, ბანჯგვლიანი და უამრავი ადამიანის შემჭმელი გველი რად-რა უვლიდა დაჭრილ ლუხუმსა?

სამძიმარი - მე რა ვიცი?..

მინანი - იმ გველში ხელმწიფე ლაშარი იყო ჩაბუდებული და იმიტომ!..

ვაჟა - ელისება ლუხუმსა ლაშარის გორზე შადგომა...

(ცელზე დაბჯენილი ბერი გიორგი, წმინდა მუხა და იმ მუხასთან მდგარი სამძიმარი განათლებიან სხვანაირი შუქით - ეს ვაჟას დანახული სიზმარია, სხვები ვერ ხედავენ).

სამძიმარი - გვაგვიანდება! გვაგვიანდება, ლუკავ და ვერ შეგასმინე... *(სახეს ჩამოიხოკავს)* გიორგი ხახმატის ჯვარო, შენ მიშველე! *(პაუზა)* შენც ხომ დამეკარგე, არა? ვაი, რატუ ის დღე არ დაიქცა, შენ რომ გამომიტაცე ქაჯავეთიდანა!

(მუხაზე გამობმული თოკებიდან ერთ-ერთზე განათებული ბურთივით რამ მოგორავს და მალლა ჩერდება.

ბერი გიორგი ცელს დააგდებს და დაიჩოქებს).

ბერი გიორგი - ხახმატის ჯვარი ამბობს, პირობას თუ დაარღვევ, არსადაც არ გაგიშვებ, ჩემთან დაგარჩენ, აბა, რას ვიზამო?

სამძიმარი - ჩემი ქაჯავეთი მომენატრა! ქაჯავეთის შუაგულში რომ სამჭედლო დგას, იქ მინდა! ჩემი ნახირი მინდა საბალახოდ ვადინო! სულ წინდების ქსოვა-ქსოვით ვადინო! მინდა, ვამოვებდე ნახირსა და წინდებს ვქარგავდე შიბაებით! მინდა, სალამოს დავწველო ძროხები! მინდა, კარაქი შავდღვიბო! მინდა, ხაჭო ამოვილო! მინდა, მინდა, მინდა!

ბერი გიორგი - ხახმატის ჯვარმა ბრძანა, თუ ემაგ დავლათიანი ლუკას სულს მოიგებ და იმ შენ ქაჯავეთში თან წაიყოლებ, მარტო მაშინ გაგიშვებ, პირობა - პირობააო!

სამძიმარი - *(ქვითინით)* არ მიჯერებს, ეს ცით მეხდაცემული და სკამ-კერა გაციებული, არა! ეს კარგუნახავი და უკვლო-უბედო!.. აშექალი გამოგეზავნა! ან მზექალი! ან ხომაქა! ან სიმენქალი! ეგენიც ხომ გიორგი ხახმატის ჯვრის მოდენი არიან!..

ბერი გიორგი - ქაჯის ქალებში უფროსი შენა ხარ და შენ იმიტომ გამოგიშვიო!

სამძიმარი - ჰო, მე ვარ უფროსი, მე! და ვიქნები კიდევ! მაგრამ თუ იმიტომ გამომგზავნე, რომ იცოდი, მაინც ვერ მოვიგებდი ვაჟას სულს და ქაჯავეთში არ გამიშვებდი, ვაი, შენი ბრალი!..

ბერი გიორგი - ხახმატის ჯვარმა ბრძანა, რომ მთელი ჩვენი გეგმა სულ აურ-დაურიეო! რომ მიხვიდოდი, საყვედურით კი არ უნდა დაგეწყო, ჯერ წაწლად უნდა მოგეკიდებინა, მერე ნელ-ნელა დაგემორჩილებინა და შენ ჭკუაზე გეტარებინაო! აბა, რა გამოვიდა ეხლაო? ისე გაამწარე, ქვაც კი ასროლინეო! ვინა ხარ შენა, ვინაო! რატუ ის დღე არ დაიქცა, ქაჯავეთიდან რომ გამოგიტაცეო!

(სხვანაირი განათება ჩაქრება, განათებული ბურთი ისევ თოკს გაუყვება და მიდის. შემოდინა შიო და სანდალა, რომელსაც თიხის დოქით შემოაქვს წყალი).

ვაჟა - *(გახარებული)* მთაწმინდის წყალია?

შიო - ჰო, ნაჟურია კლდისა...

ვაჟა - აბა, მომაწოდე!

სანდალა - *(დოქს საცობს მოხსნის და ვაჟას გაუწვდის)* გერგოს და გეწამლოს, გერგოს და გეწამლოს!

ვაჟა - (დოქის მოყუდებას აპირებს და ძალა აღარ აქვს დოქის ასაწევად. შიო მიეხმარება და ისე დააღვეინებს წყალს). ყოჩაღ, ბიჭებო! აი, გიშველოსთ ქიშიშიშელამა! ძლივს ჩემი გემოს წყალი არ დავლიე?

(შიო და სანდალა გაკვირვებული გადახედავენ მინანს. თავად მინანიც გაკვირვებული უყურებს ორივეს).

მინანი - რას მომჩერებხართ, არ ვიცი?!

შიო - მე კი ვხვდები, ვინც არის ქიშიშიშელა!

სანდალა - მე კიდევ საითაც მინდა, იქით გავიხედავ და ვინც მინდა, ის მეგონება ქიშიშიშელა!

7. გაუმარჯოს ხელმწიფე ლაშარის ჯვარსა

სამძიმარი - წავალ, ლუკავ, სულ წავალ! გადავიკარგები აქედანა და მერე დაგენანება! *(მიდის).*

ვაჟა - საკრამენტო!

სამძიმარი - საკრამენტო და იყოს საკრამენტო!

ვაჟა - წადი, წადი და იქითამც გზა გქონია!

სამძიმარი - *(მოუტრიალდება)* საით იქით?!

ვაჟა - საითაც მიეშურები!

სამძიმარი - მთელი ცხოვრება შენი სტუმარი ვარ და ეგრე უნდა სტუმრის დახვედრა? მაშ, სულ ტყუილად ილოცება თქვენი ხვეისბერი: თქვენამც იდიდებით, მასკვლავნო ცისანო, სტუმარ-მასპინძელნო ერთურთისანო!.. და ღვთიშვილებიც რომ ვითომც ერთმანეთის მოდე-მომძენი არიან?

(მუხაზე დაშვებულ თოვის კიბეზე ჩამოდის ბერი გიორგი - მუხის ანგელოზი.

სანდალა თასში დაასხამს ღვინოს, მერე ამ თასს ანთებულ სანთლებს მიაკრავს. იმ სანთლებიან თასს ხელში აიღებს და წამოდგება.

ყველანი მუხის ირგვლივ დადგებიან, ხელში ანთებული სანთლები უჭირავთ).

სანდალა - *(წინ წადგება და ილოცება)* დიდება შენდა, გიორგი მუხის ანგელოზო, ლაშარის ჯვარო, თამარ მეფევ, აქიმო დედუფალო! გიორგი მუხის ანგელოზი გწყალობდეთ, გქნეს ეტლიან-ბელტიანი და ბედიან-დავლათიანი. გიორგი მუხის ანგელოზო, დაგვიცავი, დაგვიფარე ლაღის მტრისაგან და მწარე სიკვდილისაგან. უმატე ამათ სახლისა ღონესა, კაცსა-კაცრიელობასა, აგერმც გაემარჯვება თქვენს ხმალსა, თქვენს ძალასა და სამართალსა! შენ დაგვწერე შენი წყალობის ჯვარი, ქრისტე ღმერთო!

ყველანი - გაუმარჯოს ხელმწიფე ლაშარის ჯვარს, მუხის ანგელოზს, სწყალობდეს წაღმართ-წაღმართის პატრონს, წაღმართი კეთილად მოუხდინოს, რანიც ერთად მაუყრიან!

მინანი - აგერა, აიმ თოკზე გუდანის ჯვარი იკიდებს კოჭსა, ამ თოკით ისიც აქ გამოდის. ხახმატის წმინდა გიორგის ჯვარი კიდევ აიმ თოკით... სუ ამ თოკებით იარებიან ღვთიშვილები ერთიმეორესთანა!

ვაჟა - გაუმარჯოს ხელმწიფე ლაშარის ჯვარს, შეიწყალოს ლაშარის ჯვრის პიროფლიანნი!

სამძიმარი - მე წავედი უკვლოდა და უბედოდა!

ვაჟა - კარგი, ხელ-სამძიმარო, მობრუნდი და სტუმარ-მასპინძლობას ახლა გაჩვენებ!

სამძიმარი - (მობრუნდება და გვერდით ამოუდგება) აბა, მაჩვენე!.. და არ დაგავიწყდეს, რომ უნდა წამომყვე! ცოტა დრო დაგვრჩა!

(ვაჟას საწოლის წინ წრეში მოქცეულ ბერ გიორგის თოკით ჰკრავენ - „სტუმარ-მასპინძლიდან“).

ვაჟა - რა ამბავია, დიაცო? ხმალი მინდა და ხანჯარი! თავზე დაგვესხა მტრის ჯარი! ნამდვილ აკლებას გვიპირობს, გვღალატობს ჩვენი სტუმარი; ძმობით და მეგობრობითა შემოგვაპარა ლაშქარი!

ნინო - აუგს ნუ ამბობ სტუმარზე...

ვაჟა - სუ, დაიცადე!.. მოგტყუვდი... ჩვენი ქისტები არიან.

ნინო - რისთვის მოვიდნენ ამ დროსა, რას ბჭობენ, ვის რა სწადიან?!

ვაჟა - ყური დაუგდე კარგადა, კაცისა მესმის ხრიალი.

ნინო - რა მქისე ხმაურობაა, რა საზარელი გრიალი!

ვაჟა - ჩემს სტუმარს ჰკლავენ! უყურე უნამუსოთა, ჩემს ოჯახს როგორ ჰქელავენ! ჩაიგდეს ჩემი კაცობა და ფეხქვეშ თელავენ...

(ვაჟა ხანჯალს აიღებს და მიდის წრედ დამდგარ ქისტებთან).

ვაჟა - ვის სტუმარს ჰბოჭავთ თოკითა? რად სტეხთ საუფლო ჩვენს წესსა, თავს ლაფს რად მასხამთ? ჩემს სჯულსა ვფიცავ, სისხლს დავღვრი, განანებთ ბრიყვულს ქცევასა! განანებთ, თუმცა ძმანი ხართ, ჩემის კაცობის ქელვასა!..

სანდალა - რას ამბობ, შტერო, რას ამბობ?

შიო - რად არ მოდიხარ ცნებასა?

მინანი - მოსისხლე სტუმრის გულისთვის ძუძუს ვინ მოსჭრის დედასა?!

სანდალა - შენ და შენს სტუმარს, ორივეს ერთად გადგისვრით ბექითა.

შიო - თემს რაც სწადიან, მას იზამს თავის თემობის წესითა.

მინანი - მთელის ქისტების ამომგდე სტუმრად რადა გყავ სახლშია?

სანდალა - ზვიადაურის სახელი ბავშვმაც კი იცის მთაშია.

შიო - ეს იყო მუდამ, ჭკვათხელო, ჩვენის გაჟღერების ცდაშია, მგლურად რო გვეტევებოდა, გვისაფრდებოდა გზაშია.

ვაჟა - (სინანულით) ესა?!..

მინანი - თვით ამან მოჰკლა შენი ძმა არყიანებში თოფითა!..

სანდალა - „გახლავართ ზვიადაური!“, ჩამოგვკიოდა გორითა...

შიო - სულ კარგად ვიცით, ცხადადა, თვალს ვადევნებდით შორითა.

მინანი - აავსო ფშავ-ხევსურეთი აქით წასხმულის ძროხითა.

შიო - (ვაჟას) თავს რად იმურტლავ, ბეჩავო, გაუმადლარის ღორითა?

მინანი - გული როგორ არ გერევა მაგასთან ჯდომა-ყოფნითა?!

ვაჟა - ეგ მართალია, იქნება...

სანდალა - იქნება კი არა, მართალია!

ვაჟა - რაც არ უნდა მითხრათ, მაინც ვერ მიაბამთ ჩემს გულს თქვენს გულისთქმასთან...

შიო - რას ამბობ, რასა?

ვაჟა - დღეს სტუმარია ეგ ჩემი და თუნდ ზღვა ემართოს სისხლისა, ვერ ვუღალატებ!..

მინანი - ძალიან არეულად ლაპარაკობ!

ვაჟა - მე გთხოვ გაუშვა, მუსაო, ნუ სტანჯავ უდიერადა... როცა გასცდება ჩემს ოჯახს, იქ მოეპყარით ავადა.

სანდალა - ნუ მთხოვ!

ვაჟა - ვის გაუყიდავ სტუმარი?

შიო - მტერი!

ვაჟა - ქისტეთს სად თქმულა ამბადა? რა დავაშავე ისეთი, შინ რომ მომივარდით?

მინანი - დააშავე!

ვაჟა - ჩვენი რჯული დაგვიწყებიათ, მიტომ იქცევით მცდარადა...

სანდალა - წყნარად ეგდე მანდა!

ვაჟა - ჩემს ოჯახს პასუხს რით აძლევთ? სახლში ხართ, შარაზე კი არა!

შიო - იცოდე, რაც მადლი გიქნავ, მალე გექცევა შარადა.

ვაჟა - ვაი თქვენ, ქისტის შვილებო, მომდგარნო ჩემს კარს ჯარადა!

მინანი - ვაი შენ, ჩვენ კი არა!

ვაჟა - უიარაღოს აწვალეზთ!..

სანდალა - შენაც ამასთან შაგკონავთ, თემის პირს რომ სტეხ, თავხედო!

შიო - ჩვენის ნარჩევის დარღვევა შენ როგორ უნდა გაჰბედო?

მინანი - აჰყეფდი ქოფაკივითა, აბდა-უბდაობ შტერადა!

სანდალა - ამ გიურის გულისთვის ძმებსაც ეპყრობი მტერადა.

შიო - შენი საქმეც დღეიდგან წავა ცერადა!

სამძიმარი - აჰა, ხანჯალი, ჯოყოლავ და ეგრე უთხარი: “რაო? ქოფაკო?! შენ ამბობ? ახლა ძალადაც გამხადე?!” და მერე გულში უნდა უმარჯვო ვადამდე!

ვაჟა - რაო? ქოფაკო?! შენ ამბობ? ახლა ძალადაც გამხადე?! (ხანჯალს ამოიღებს და დაარტყამს შიოს).

შიო - (კვნესით ჩაიკეცება) ავაჰმე!

სამძიმარი - ახლა ასე უნდა განაგრძო: „უყურე თვით ძალს, უყურე, გამითამამდა სადამდე!“

ვაჟა - უყურე თვით ძალს, უყურე, გამითამამდა სადამდე!

სანდალა - რა ქნა უღმერთომ, რა ქნა!

შიო - გაგიჟდა!

მინანი - ჭკვაზე მცდარია...

(ვაჟას მივარდებიან, წააქცევენ და ხელ-ფეხს გაუკრავენ თოკით).

8. მომწყინდა თაგვად ყოფნა...

სამძიმარი - *(გათოკილ ვაჟას თოკს შეხსნის)* მალე შენი ჟამი დაჰკრავს, ლუკავ, და იმიტომ ვჩქარობ! მინდა, გადაგარჩინო! *(დააყურადებს)*. გესმის?..

(ისმის ცელის ხმა ბალახის თიბვისას. სცენაზე თიბვით შემოდის თოკით ცაზე გამობმული ბერი გიორგი და მარჯვედ თიბავს, ფართო ნამხრევი მოაქვს).

ვაჟა - აბაღე, ბერო!.. ცელო, მალოკენ ბალახნი, მააწითლენ მიწანი. მამგლოვიარებ, ტიალო!

მინანი - მატუსენ ბალახნი, ბერის გიორგის ნაქნარო, ნუღარას გასწირავ!

ვაჟა - დიდება შენდა, ბერო გიორგი მუხის ანგელოზო! კარგად კი სთიბს... კარგადა...

სამძიმარი - შენ კი იჯექი და სწერე - ბალახი ვიყო სათიბი, არა მწადიან ცელობაო...

ვაჟა - დაწერ კიდევ...

სამძიმარი - მაინც მენანები გასათიბად, ლუკავ... მაინცა!

ვაჟა - გიორგი მუხის ანგელოზის გარდა, ცას არავინ გამოვეკერებით, ხელ-სამძიმარო! სიკვდილი ეგეთი აქლემია, ყველას კარზე დაიჩოქებს!..

სამძიმარი - თავად შენთან რომ მოვა მთიბველი, მაშინ სხვანაირად ილაპარაკებ!..

ვაჟა - კაი ყმა, მგელი, არწივი, - არცერთ არ გაიწურთნების... მე რომ მოვკვდები, ნაბადში გამხვიეთ და, ხანჯალი და შენი მოჭრილი ნაწნავი დამადეთ გულზე... სხვა არა მინდა რა. *(თავის საწერ მაგიდასთან დაჯდება და რაღაცას წერს).*

სამძიმარი - *(ზურგიდან მიეპარება, ნაწერში იყურება)* კარგ ყმად ვინა ვთქვათ, ვაჟებო, ნათქვამი არა გვრცხვენოდესო? რეებსა სჯღაბნი, ბეჩავო?! ეგ შენი კაი ყმა კი არა, ბიჭი ფრიდრიხ ნიცშეს ზარატუსტრა გახლავს!..

ვაჟა - ღონეგამოლეულს, დაწრეტილს, უსუსურ მეწვრილმანე ვაჭარს ენატრება „ზეკაცი“ ზარატუსტრა, ხოლო ჩვენში ცხვირმოუხოცელი მოხვეე და მთიელი იგივე ზარატუსტრა არის, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ ჩვენი მოხვეე და მთიელი უფრო რაინდია, ხოლო ნიცშეს ზარატუსტრა - ვერაგი, სისხლის მსმელი, სუსტთა მქელავი და მოვალეობის შემგინებელი, ესე იგი, არ არის ვაჟკაცი...

სამძიმარი - შენ რა გესმის ზარატუსტრასი, შე ბარბაროსო!

ვაჟა - ჰეგელი მესმის და მაგას რატომ ვერ გავიგებდი?

ანიკო - (შემოდის ნამგლით ხელში) სად წამოვედი, ლუკავ, ყანა მოსამკალი დაგვრჩა! რას უზიხარ აქა?! (დაინახავს სამძიმარს) გამარჯობა!

სამძიმარი - (ანიკოს) ერთი წუთით! (ვაჟას) ან ჰეგელისა რა იცი? იმისი „ლოგიკა“ რომ გიხსენო, ხომ ერთბაშად უნდა ჩაჩუმდე?!

ანიკო - ეს ვინდა არის, ლუკავ, ეს პატრონდამეხილი?!

სამძიმარი - (ანიკოს) შენ ენა ჩაიგდე, შე მკვდარგადაციცაულო და გამარჯობაზე როცა გიპასუხებ, მაშინ შამომჩხავლე შენი სათქმელი!

ვაჟა - (სამძიმარს) სანამ ჰეგელის „ლოგიკამდე“ მივალთ, მოდი, ჯერ ჰეგელმა რომ სუბსტანციაზე თეზისი დაგვიფუძნა, იმით დავიწყოთ!

სამძიმარი - ბატონი ბრძანდები! (ჩქარ-ჩქარა ამბობს) ჰეგელმა დააფუძნა ტეზისი სუბსტანციაზე, როგორც სუბიექტზე, როგორც მომქმედ, აქტიურ საწყისზე, არა?..

ვაჟა - ჰოდა, ჰეგელის ფილოსოფიის მთავარი დებულება არის ყოფისა და აზროვნების იგივეობა. რეალური სამყაროს, როგორც გონის გამოვლენის გაგება...

სამძიმარი - მერე, მერე?

ვაჟა - ყოფისა და აზროვნების იგივეობას ჰეგელი ისე განიხილავდა, როგორაც აბსოლუტური იდეის მიერ თავისი თავის შემეცნების ისტორიულ პროცესს... და, აბა, მოდი, ეს უფრო კარგად ვთქვათ...

სამძიმარი - კი, ბატონო, და რომ იცოდე, მე ახლა გრიგოლ რობაქიძე ვარ და ფილოსოფიის დოქტორის ხარისხით მაქვს დასრულებული ლაიპციგის უნივერსიტეტი!.. (ქვაბურა ცილინდრს დაიხურავს).

ვაჟა - ბუნებისა და საზოგადოების მოვლენების საფუძველი აბსოლუტური იდეა არის, იგივე მსოფლიო გონი და იმისი მოქმედება ჰბდება თავისი თავის შემეცნებაში. და აბსოლუტური იდეა თავისი თავის განვითარებისას გაივლის სამ საფეხურს...

სამძიმარი - აბა, რომელს და რომელს?

ვაჟა - იდეის განვითარება თავის საკუთარ წიაღში, გინდაც, წმინდა აზროვნების სტიქიაში, - ეს პირველი საფეხური...

სამძიმარი - კი, კი, ესაა ლოგიკა, სადაც იდეა თავისს შინა არსს გადმოშლის ერთურთში გარდამავალ ლოგიკური კატეგორიების სისტემაში. და მეორე ეტაპი?

ვაჟა - იდეის განვითარება სხვადაყოფნის ფორმაში, თუნდაც ბუნების ფორმაში, - ბუნების ფილოსოფია არის ესა.

სამძიმარი - კერძოდ?

ვაჟა - კერძოდ ის, რომ ბუნება კი არ ვითარდება, ბუნება ემსახურება მხოლოდ ლოგიკური კატეგორიების თავისი თავით განვითარების გარეგნულს გამოვლინებას. სწორედ ეს კატეგორიები შეადგენენ ბუნების გონითს არსებობას. ესეც შენი მეორე საფეხური...

სამძიმარი - კარგი, კარგი, კარგი! და მესამე?

ვაჟა - გონის ფილოსოფია არის მესამე საფეხური. მოკლედ რომ მოვჭრა, ეს არის იდეის განვითარება აზროვნებაშიც და ისტორიაშიც.

სამძიმარი - და მოკლედ რომ არ მოსჭრა? რაც არ უნდა იყოს, მაინც ფილოსოფიის დოქტორს ელაპარაკები!

ვაჟა - მესამე საფეხურზე აბსოლუტური იდეა კვლავ უბრუნდება თავის თავს...

სამძიმარი - და ეს აბსოლუტური იდეა თავის შინაარსს როგორ იგებს?

ვაჟა - როგორ და, ისე, ჩემო ფილოსოფიის დოქტორო, რომ ადამიანის ცნობიერებისა და მოქმედების სხვადასხვა ფორმაში ჰხედავს აბსოლუტური იდეა თავის შინაარსს.

სამძიმარი - ყველაფერი გასაგებია! აღფრთოვანებული ვარ თქვენს მიერ ასე ბრწყინვალედ გაგებული ჰეგელით! (*თავს დაუკრავს, ცილინდრს მოიძრობს და გადააგდებს*).

ვაჟა - და უფრო გასაგები რომ გახდეს, აზროვნებისა და ყოფის ერთი და იგივეობის მტკიცებულება იმას ემსახურება, რომ სამყაროსა და აზროვნების კანონების ერთიანობა დამტკიცდეს...

ანიკო - (*წინ და უკან დადის ნამგლით ხელში*) სად წამოხვედი მეთქი, ლუკავ, სადა?! სულ სწერამ და სწერამ! სწერამ და სწერამ!..

სამძიმარი - აჰა, ეგეც მე ვარ? (*ანიკოს*) გაგიმარჯოს...

ანიკო - გამარჯობა... (*საბოდიშო ღიმილით*) ეს საცოდავი კაცი მოულოდნელად თავს მიანებებს საქმესა, დაჯდება და წერას დაიწყებს ხოლმე...

სამძიმარი - ამისი პოეტობა-მწერლობა ნავთის და მარილის ფულს ძლივს გაძლევთ...

ვაჟა - ჰო, ქალბნელო, თუ მიწა არ ავჩიჩქნე და პური არ მოვიყვანე, ყველანი მშივრები დავიხოცებით...

ანიკო - (*ვაჟას, გაჯავრებული*) ოჯახის საქმეს თავს რად ანებებ, შე ბეჩაო და მაგ ეშმაკისას რას მიუჯდება ხოლმე?

ვაჟა - ეჰ, შე საცოდაო, მე რო მოვკვდები, მერე გაიგებ ჩემ ფასსაცა და იმასაც, რასაც ვჯღაბნი... ჩემ კარზე ისე ივლის მთელი ქვეყანა, როგორც ეხლა ლაშარის სალოცავში დაიარება!

ანიკო - ნეტავი, ერთი ნაჯახი მომცა, რომ შენთვის თავში დამეტყა! ეგების, მაშინ მაინც გადმოგცვივნიოდა თავიდან, ეგ რაღაცა უბედური აზრები რომ გილაგია!..

სამძიმარი - (*ნაჯახს მიუტანს*) კარგი აზრია!

ვაჟა - ამას აზრები კარტოფილი და ჭარხალი ჰგონია!

ანიკო - მე ის მაწუხებს, რადა ხარ აზრებისგან დაღონებული, რად იტანჯები, შე საცოდაო?!

ვაჟა - ეჰ, სხვას რა დავემდურო, როცა ჩემი ცოლიც კი მე დამცინის?!

სამძიმარი - (*მაგიდასთან მივა, აიღებს ვაჟას ნაწერს და ანიკოს მისცემს*) აი, ნახე, რას წერდა!

ანიკო - (*გამოართმევს ფურცელს, დახედავს*) მე რომ კითხვა არ ვიცი?

ვაჟა - (*წაართმევს ქალაღს და ამბობს*) ძვირფასო დაო მარიამ...

ანიკო - ერთი ამას დამიხედეთ, ამ მექალ-რძლესა! მარიამი ვილაა?

სამძიმარი - ჟურნალ „ნაკადულის“ რედაქტორი, მარიამ დემურია!

ვაჟა - ძვირფასო დაო მარიამ! ერთ მოთხრობას გიგზავნით, თუ მოგეწონებათ, დაჰბეჭდავთ. ამაზე ლაპარაკი მეტია. სალაპარაკო და სათხოვარი ჩემი თქვენთან სულ

სხვა: მე სოფლად ცხოვრება აღარ შემიძლიან, უნდა ამიერიდან ქალაქში ვიცხოვრო. ფიზიკურად შრომამ გამტეხა წელში, თანაც ვბერდები. ერთი დღე რომ ვიმუშაო, ერთი კვირა უნდა ვიწვე. ეხლაც ავადა ვარ, უსათუოდ ექიმი და წამლობა ჩემთვის საჭირო. უნდა, თუ შევიძელი, ამ მოკლე ხანში ჩამოვიდე თბილისში და თავის თავს მოუარო. ჩემმა სოფლად ცხოვრებამ ბევრი არც-რა სოფელს არგო და მე ხომ დამაუძლურა ყოველ მხრივ: ნივთიერად, გონებრივ, ფიზიკურად და თითქმის ზნეობრივაც-კი. ამიტომ გადავწყვიტე, ვიშოვნო რამ ისეთი სამუშაო, დიდს ჯამაგირს არ დავემებ, რომ იოლად გამოვიდე და ზაფხულობითაც ერთი-ორი თვე თავისუფალი დრო მქონდეს. ვინაც სიყრმიდან აქაურ პირობებში აზრდილა, შეჩვეულია აქაურ საქმეს, ჯერ ისინი ველარა სძლებენ აქ, მიეშურებიან ბარად შირაქში თუ სხვაგან და მე რის პატრონს როგორ შემიძლია აქ ცხოვრება? გარდა ამისა, შვილებიც უსწავლელი მრჩება. მეყოფა ამდენი ძალღუმადური ცხოვრება. საზოგადოებას თუ რადმე ეფასება ჩემი თავი, უნდა მიპატრონოს... თქვენ როგორც ლმობიერი ადამიანი სადმე კუთხეში არ მიაგდებთ ამ ჩემს წერილს და არ დაივიწყებთ ჩემს თხოვნას. მე რომ ქალაქში ვცხოვრობდე, უეჭველია, ჩემი ლიტერატურული შრომა ერთი ათად იმატებს და არც თქვენ დაგჭირდებათ ჩემთვის მუდარისა და ხვეწნის წერილების წერა - ლექსი ან მოთხრობა გამომიგზავნეთო. თქვენ თუ მოინდომებთ, ყველაფერს მოახერხებთ. სხვას მე წერილს არავის არა ვწერ, რადგან მაგრერიგად დაახლოვებით არა ვარ არავისთან და თან ისიც ვიცი, ჩემთვის თავს არავინ გაიცხელებს. თქვენი მარადის პატივისმცემელი, ვაჟა-ფშაველა.

ანიკო - უი, რა კარგი წერილი დაგიწერია!

სამძიმარი - ჰო, მშვენიერი!.. მარიამ დემურია გაგიხერხებს რამეს!

ანიკო - ადექი ეხლა, ფოსტაში წადი და სასწრაფოდ გაგზავნე!

ვაჟა - (წერილს დახევის და ნახევებს გადაყრის) ესეც თქვენი წერილი!

ანიკო - ეგ რა ქენი, კაცო?

ვაჟა - რაც დაინახე!

სამძიმარი - ამ შენ მშიერ-ტიტველ შვილებს მაინც რა პასუხს აძლევ, თუ შენი თავი აღარ გენანება?!

ვაჟა - (ანიკოს) შენც კარგად იცი, დედაკაცო, რომ ჩემი სადარდო შვილებია: იმათი დაბინავება, იმათი აღზრდა; შიში, რომ უსწავლელები ხეპრეებად არ დამრჩენენ...

ანიკო - აი, შენ კი ჩავარდი გენიასა! შე ბეჩაო შენა!

ვაჟა - ისევ ამ ჩემ გეენიაში ყოფნა მირჩევნია, მე ქალაქს ვერ გავძლებ, ვერა...

ანიკო - აი, შენ კი დაიმეხე! შე საცოდაო, შე კერიაში ნარ-ეკალ ამოსულო შენა!

ვაჟა - მარტო შენ კი არა, დედაკაცო, ხანდახან ჩემ თავს მეც კი ვგმობ, რატომ სხვებივით არ ვიფიქრე ცხოვრებაზე, არ გავუგორდი ლეკვივით დიდთა ამა ქვეყნისათა, არ ვულოკე ფეხები, არ ველაქუცე...

სამძიმარი - ჰოდა, რატომ?

ვაჟა - თავს იმით ვმართლულობ, რომ არ შემეძლო მე ასე თავის დამდაბლება და არც ეხლა შამიძლიან, თუნდა პირში ბალახი ამომივიდეს.

სამძიმარი - ჰოდა, ვერც ვერაფერი მოგიტანა მაგ შენმა წერამა...

ვაჟა - განა იქ წერა და მოღვაწეობა შეიძლება, სადაც მწერალს ისე ექცევიან, როგორც კატა თაგვს ეპყრობა, როცა თაგვი მის ბრჭყალებშია? მომწყინდა თაგვად ყოფნა, მომწყინდა იმათთვის ხელებში ცქერა ერთი ბისტის გულისათვის.

სამძიმარი - მოგწყინდა, მაგრამ მეც რომ არ მომდევ?.. იცი, რა კარგად იქნები? იცი?

ვაჟა - ვიცი, ხელ-სამძიმარო, როგორ არ ვიცი! მაგრამ ეს სატიალე ჩემი ცხოვრება მიჯობს ისევ... როცა ტკივილი და სილამაზე ძალიან ახლო-ახლოს არიან და როცა კლდის პირზე ყელმოღერებული პირიმზე უფსკრულს ჩაჰყურებს ეჭვით...

9. უნახავის დანახვა

(შემოდინან ანიკო და ნინო, უჭირავთ გაფოთლილი ტოტები, ბალახები, სხვადასხვა ყვავილები).

მინანი - შენი ყვავილები და ბალახები გესტუმრენ!

ვაჟა - *(გახარებული)* მოდით კარგებო, მოდით! თქვენამც შემოგევლოთ თქვენი ლუკა! *(მინანს და სამძიმარს)* წამომსვით! *(მინანი და სამძიმარი ვაჟას საწოლთან მივლენ და წამოჯდომასში მიეხმარებიან)* არა, არა, უნდა ავდგე! *(მინანი და სამძიმარი წამოდგომასში ეხმარებიან)*.

ანიკო - არ ადგეთ!

ნინო - არ შეიძლება!

ვაჟა - აი, თუ არ შეიძლება!.. *(ანიკოს და ნინოს)* თუ ღმერთი გწამთ, ლოგინი იატაკზე გამიშალეთ და გარშემო ეს მინდვრის ყვავილები დამიწყეთ.

(ანიკო და ნინო ლოგინს ძირს გაუშლიან.

სამძიმარი და მინანი ზედ ფრთხილად დააწვენენ ვაჟას).

ვაჟა - რატომ არ მღერით, მთებო?! განა ისე უნდა მოვკვდე, რომ თქვენი ხმა, თქვენი სიმღერა ვერ გავიგონო! რატომ არ იცინით? ღიმილი მაინც მიჩვენეთ თქვენი, კარგებო! მაგრე როგორ დაგიმონათ, შეგიპყრათ, დაგიმორჩილათ ერთმა ფიქრმა, რომ სხვა ყოველივე ძალა და ნიშანი სიცოცხლისა დათრგუნვილა თქვენს გულ-გონებაში?! არა, არა. ხანდახან თქვენც გიხარიათ, და ქვეყანას-კი ჰგონია, ვითომ თქვენ არაფერს ჰგრძნობთ. ხომ ვიცი თქვენს გულში სანთლები დაენთება, როცა ლაღი არწივი დაგთამაშებთ თავზე და დასასვენებლად თქვენს კალთაზედ ჩამოეშვება. რა ლამაზები ხართ მაშინ! როგორ გიხდებათ, რომ ის თქვენი აღზრდილი შვილი ისე მამაცი, შეუპოვარი და ლამაზია. ის ხომ შიკრიკიცაა თქვენი. ღმერთს უამბობს, ატყობინებს თქვენს ამბავს... არა გაქვთ აზრი? იდეა? გრძნობა? არ ოცნებობთ? როგორ არა! მაშ, რაა ის მშვენიერი ყვავილები, თქვენ რომ გულ-მკერდს გიმშვენებთ? ეგაა თქვენი ოცნება, იმედი, ნუგეში. რად იბურავთ თავს ხშირის ნისლებით, თუ ჩუმ-ჩუმად რასმე არა ჰფიქრობთ და მაგ ფიქრს არ გვიმალავთ ადამიანის შვილებს?! რად მოგყავთ ბალახი?

რად აღენთ ცივთა წყაროთა? რად აქანებთ ზვავებს? რათა ზრდით ლაღთა ხარ-ჯიხვთა? ვის ატყუებთ, თქვე კარგებო! (პაუზა) სდგანან და ელიან. გული სტკივათ, ძალიან სტკივათ. მაგრამ არ იხოცებიან, არც ჭლექდებიან. ელიან, ვის? ან რას? რაღაცას. დიად, რაღაცას. ეს რაღაცაა უნახავის დანახვა...

(სცენაზე რიგ-რიგობით შემოდინან და ესალმებიან ვაჟას).

ნინო - გამარჯობა, ვაჟავ!

ვაჟა - გაგიმარჯოს! შენ რომელი ხარ?

ნინო - ვერ მიცანი?

ვაჟა - ვერა.

ნინო - პაწაწა ვარ, ობოლი. ბედმა დამიბრიყვა: ცუდ დროს დავობლდი. ტანზე მაცვია პატარა, მოკლებეწვიანი, თეთრის თვალებით მოწინწკლული თხელი ქათიბი. ჯერ რქები და კბილები არ ამომსვლია, ჩლიქებიც არ გამმაგრებია...

ვაჟა - შენ შვლის ნუკრი ხარ...

სამძიმარი - უღრანს ტყეში მოსული ვარ... მანამ ცოცხალი ვარ, ჩემის სილამაზით დავატკობ ტყეს, ბალახს და იმ გაღმიდამ გამომცქერალს გულხავსიანს კლდესა, სუნელებას მივაფრქვევ არე-მარეს. ყველას ვუყვარვარ... წვერხმელი ხეებიც მე დამხარიან ზევიდამ, თვითონ თავშიშველნი, ტოტებს მე მაფარებენ: ჩვენს იას არ შეგვიცივდეს, ან არაფერმა არ აწყინოსო. შხაპუნა წვიმას არ უშვებენ ჩემამდის: წვიმას შეუძლიან ერთბაშად ჩამომაცალოს ფოთლები. უფოთლებოდ ყოფნა და სიკვდილი ჩემთვის ერთია.

ვაჟა - გამარჯობა, იავ, შენცა!

სამძიმარი - გაგიმარჯოს... რა კარგია, რომ მიცანი...

ვაჟა - თავის წაწალს ყოველთვის სცნობს ვაჟა!..

(ვაჟა დაინახავს ფესვებს და შეკრთება).

შიო - ნუ გეშინია, არა ვართ გველები. ამ მაღალს მთაზე გველს რა უნდა? ტყუილად შეკრთი, ჩვენ კაცს არაფერს ვავნებთ, არ მოვსწამლავთ. გარედან რომ დაჭმუჭნილი, ხმელი ტყავი გვაკრავს, იმან შეგაშინა? ერთს დროს ჩვენ სხვა ფერი და იერი გვედო. დრომ, ჟამთა ვითარებამ შეგვიცვალა სახე და ახლა, მწყემსი წამოგვაწყდება ზედ თუ მონადირე, უნდა შეკრთეს, მანამ ახლოს გვნახავს, სანამ შეიგნებს, რომ ჩვენ ერთის მუხის ხმელი ფესვები ვართ და სხვა არა-რა.

ვაჟა - მოგესალმებით, ფესვებო თქვენცა!

ანიკო - არაფერი ცოდვა არ მიქნია ჩემს სიცოცხლეში. ვერც ერთი სულიერი, თუნდ უსულო, ჩემს ცოდვას, ჩემს სიავეს ვერ იტყვის. ღმერთს ესე დაუწესებვიარ: უნდა ვიდინო, ვიდინო; ყველამ ჩემით უნდა მოიკლას წყურვილი. გახურებულს ზაფხულის დღეში რამდენი ნადირი მოდის, სვამს ჩემს წყალსა. რამდენი დაღალულ-დაქანცული მუშა მოვა, მოიტანს ცელს, ნამგალს გასალესად. კაცნი მსმენ და ათასში ერთი თუ იტყვის: „დაილოცე, ცივო მთის წყაროვ, რომელი ღვინო შეგედრებო?!“

ვაჟა - გაგიმარჯოს, მთის წყაროვ!

სანდალა - ბალახი ვარ მთისა, ერთის დიდის სალის კლდის შუა გვერდზედ მოსული.
ჩემს გვერდით სხვა მცენარე ვერა ხარობს. განგებას მხოლოდ ჩემთვის დაუწერია: ქუჩო!
კლდე იყოს შენი დედ-მამა, შენი ბედი და იღბალი, შენი წარსული და მომავალიო!
კლდეო! განა, რომ შენა ხარ ჩემი დედ-მამა, ჩემი მცველი და პატრონი?

შიო - მე ვარ, ნუ გეშინიან, შავ-ბნელო.

ნინო - ქუჩო, კლდის შვილო, გამარჯობა შენი!

სანდალა - გაგიმარჯოს, პირიმზევ!.. მადლობელი ვარ, გამარჯობა მეც რომ მაღირსე...

მინანი - მე კაცები პირიმზევს მეძახით, რადგან პირი და თვალეები მუდამ მზისკენ მაქვს მიჰყრობილი... მზის მოტრფიალე ვარ... როგორც შვილის თვალეები თან დასდევს დედას და სცდილობს არსად დაემალოს დედა, ისე ჩემი. მზე დედაა, პირიმზე - შვილია მზისა.

ვაჟა - მიყვარხარ, უფსკრულის პირზე ყელმოღერებულო პირიმზევ! (შიო ამოიოხრებს.
ვაჟა მისკენ გაიხედავს) გამარჯვება, კლდეო...

(შიო არ პასუხობს).

ვაჟა - გამარჯობა მეთქი, კლდეო!

(შიო ისევ არ პასუხობს).

ვაჟა - გამარჯობა!

შიო - ეეჰ!..

ვაჟა - ხომ არ გეძინა, შავ-კლდეო, ბოღმა-ნაღველით შედედებულო, უბედურო,
უდაბურო!.. კაცი ვარ, სალამს გაძღვევ, რატომ ბოდიშს არ იხდი?..

შიო - ბოდიში? რას ეძახით კაცნი ბოდიშს?.. ჰო, ვიცი, ვიცი... ერთმანეთს სულ მუდამ
დღე გამარჯვებას ეუბნებით ენით, ხოლო საქმით ერთურთის დალუპვაზე სდგებხართ.
კლდე იმით არის კლდე, რომ ენას არ ალაკლაკებს წაღმა-უკუღმა. როგორ ქება-დიდებათ
მომიხსენებდი, შენს „გამარჯვებაზე“ გაგიმარჯოს, შენ გენაცვალე, შენი ჭირიმე, თავს
შემოგვევლო, რომ მეთქვა, არა? უმეცარო! არ გესმის, გამოუცდელი ხარ, ჯერ ბევრი რამ
გაკლია, ბევრისაგან ბევრი...

ვაჟა - ჩვენ კაცნი ამას ზრდილობას ვეძახით. ბოდიშის მოხდა ვალად გვაძევს ადამიანის
შვილთა.

შიო - (გაიღიმებს უგემურად) უზრდელთ ვინ მოგცათ ზრდილობა?! ერთმანეთს სჭამთ,
ერთმანეთსა ჰჭლეტთ. ვითომ კლდე ბრიყვია, არ იცისო, გგონიათ? ვიცი, კარგად ვიცი!
დიდი ხანია აქედან დავყურებ ქვეყანას... რაც იქ სისხლი და ცრემლი დაღვრილა და
იღვრება, აქ ჩემს გულში გუბდება, აქა გროვდება. ბუნებაში ჩემზე უმწო ერთი ქმნილებაც
არ გგონიათ. მთას რომ უცქერით კაცნი, მე მუდამ თვალს გადამაცილებთ თავზე, რათა
ჰპოვოთ რამ სხვა თვალისათვის საამური - ყვავილი, ბალახი და სხვა. უნდა გაიცნოთ
ჩემი გული, უნდა ჩაიხედოთ შიგ, იქნება მაშინ აღარ გეუწნოვოთ, აღარ შემეძგავროთ. თუ
ვინმე სასოება მიხდილი, თავმოებურებული დამადგება თავსა და ამბობს: აქედან უნდა

გადავვარდე, რომ მოვრჩე ტანჯვას, მოვისპო სიცოცხლეო, - თვალეხსწინ საზარელს სურათს დავუყენებ სიკვდილისას, ვაგრძნობინებ - ნუო; დაიშლის - ხომ კარგი, არა და - ჩემს კალთაზე სიკვდილს ჰპოვებს. იმის სულის დაღვევის წამი გულში ჩამეწვეთება და ტანჯვად მექცევა. დიდის ტანჯვის მტვირთველი ვარ, იმიტომ მუდამ მუნჯი, მუდამ პირქუში ვდგევარ, არ არის ჩემთვის მოსვენება, არ ვიცი, ლხინი რასა ჰქვია. არა ვარ უმადლო. ნუ, ნუ სცოდებთ ღმერთსა, ნუ მიკვირებთ უდაბურ-უბედურებას...

ყველანი - *(ერთად ატეხენ ყიჟინს)* ვაჟას გაუმარჯოს!

ანიკო - *(წუწუნით)* სიცივე ბალღებს მიღევს... აგერ, ბერდიას რამდენი შემა აქვს, ნახე, როგორ ცეცხლს ანთებს! უხორცოდ დაზრდლი ყმაწვილები რა ვაჟკაცობას იზამენ? ჯიხვის ხორცი გვენატრება!

ვაჟა - *(ნაჯახს აიღებს)* ეს ხე უნდა მოვჭრა! *(შემოჰკრავს ხეს)*.

მინანი - *(კვნესის)* ნუ მომკლავ, ჩემო მინდიავ, ნუ დამიბნელებ მზესა... უიარალო რომა ვარ, მიტომ მიბრიყვებ?!..

ვაჟა - ვერა... *(დგას ხელეზამოყრილი)* ვერ წავიყოლებ შემასა...

ნინო - პაწაწა ვარ, ობოლი...

ვაჟა - *(თოვს უმიზნებს შვლის ნუკრს)* ეს მაინც მოვკლა!

ნინო - ნუ მომკლავ, ჩემო მინდიავ, ნუ...

შიო - ერთიც და მეორეც ღმერთს ჩვენთვის გაუჩენია სარგოდ, რაად არა სჭრი ხეს, ნადირს რად არა ხოცავ, რადა?

ვაჟა - კაცებო, მოდით, ნუ ჰშვრებით ცოდვასა, ნუ მასჭრით ხესა, დავჯერდეთ ჯოყრებს, ხმელს წიწკრებს. ნურც ნადირს მოვკლავთ...

შიო - ეგ რჩევა კი არა, ბოდვაა...

ვაჟა - *(ნამგალი უჭირავს და აქა-იქა მკის)* ახლავე! ახლავე!

სანდალა - მინდიავ, რა ციბრუტივით ტრიალებ და ქელავ მაგ ყანასა?

ვაჟა - რას ამბობთ, კაცნო, არ გესმით, მიტომ მიწუნებთ ქცევასა. არ იცით, თავთავები როგორ მეხვეწებიან...

ნინო - არა, მე მომჭერ, მინდიავ, ნუ მტოვებ, შენი კვნესამე!

ანიკო - არა, მე!.. მე უფრო მაშინებს ზეცა!. პატარა ნისლიც რო ვნახო, ჩამოვიშლები ტანითა. ვაითუ სეტყვა მოვიდეს, ყელი გამომჭრას დანითა.

მინანი - *(ყვირის)* ნუ მწირავ, იხარე თავის ჯანითა!

ვაჟა - კაცთ სარგოდ ყოფნა სწადიათ ოქროსფერა თავთავებს, - არ უნდათ ოხრად ლპებოდენ, ჰკენკავდნენ ფრინველნი. მიტომ ჩქარობენ მომკასა, ერთად ჟივიან ყველანი, ჰსურთ პურად იქცნენ. საჭმელად, რომ მითი გაძღნენ მშიერნი... ბუნების კანონია ესეცა...

სამძიმარი - რას აიხირე ეს ბუნება და ბუნება? რა ყრია ამ ბუნებაში ბოლოს და ბოლოს?

ვაჟა - აბა, კარგად დაუკვირდით ლამანჩელ აზნაურს დონ-კიხოტს, შეადარეთ თვით ბუნებასთან, რამდენს მსგავსებას ჰნახავთ მათ შორის. რა არის თვით ბუნება, თუ არა იგივე დონ-კიხოტი, რომელიც თავდაუზოგავად ჰღელავს, იბრძვის, მისწრაფის ერთხელ არჩეულ, აჩემებულ გზაზე თავდაუზოგოვად? აზრი მაღალი აქვს, ფიქრი კეთილი, მაგრამ შეცდომაც ბევრი მოსდის, უნაკლო არც იგია. რამდენადაც ნიჭიერია მწერალი, რამდენადაც მაღალი და დიდებულია მისი გრძნობა, გონება, იმდენად

სავსებით ჰხატავს იგი ბუნებას არჩეული ტიპის მეოხებით. შექსპირი იმიტომ არის დიდებული ყველა მგოსანთა შორის, რომ ბუნება სავსებით გამოჰვირს იმის ნაწერებში. ამ მხრივ შეჰხედეთ საგანს, ვნახოთ, თუ არ დამეთანხმოთ. შეადარეთ აგრეთვე ყველა გენიოსთაგან შექმნილი ტიპები. დააკვირდით, რამდენი მსგავსებაა მათ შორის...
სამძიმარი - არაკუნე და არაკუნე ეგ ლამაზი სიტყვები წისქვილის სარეკელასავითა! სულ ცაში თესე მთელი ფეტვის ყანები, იქა მკე და იქა ლეწე, სულ ოცნებაში იცხოვრე, სულა!

(შემოდის ანიკო, სამძიმარი ანიკოსთან მიდის და სანამ ანიკო ხმას ამოიღებდეს, ის ეჩურჩულება ხოლმე ყურში).

ანიკო - კიდევ არ მაიტანე შეშა, კაცო?

ვაჟა - ის დღე გაშავდეს, რა დღესაც შენ მე დაგისვი ცოლადა. სრულ შენგან გავხდი, წყეულო, ყროლადა. რა ვარ? განა-ღა კაცი ვარ, ღირსი, ცის ქვეშე ვიდოდე?! იმადვე ყოფნის, რაც ვიყავ, ნეტავ წამალი ვიცოდე!.. ფუჰია ჩემი სიცოცხლე, დღეს მჯობ შავის კლდის ლოდია, თქვენგან მჭირს ჭირი უწამლო, უფალს თქვენგანა ვცოდია. შვილებიც ჭირად გამიხდა, შამაცვლევინეს ფიქრია, დაკარგულს სულს და ხორცზედა ეხლა დღე და ღამ ვტირია.

ანიკო - მე რად მაბრალებ თავის ბრალს, შინ მოგივედი ძალითა? „მზიავ, ძალიან მიყვარხარ“, ცრემლებს აბნევდი თვალითა და ჩემს ძმად ჩემის გულისად შინ უხდებოდი ხმალითა. წინაზე ტკბილი შაქარი ეხლა გემწარე რისადა? ან შვილთა ყოლას რად ჰგლოვობ, თავისი ცოლი და შვილი ვის გადაუგდავ სხვისადა? ჩვენ რადა გვსახავ მიზეზად შენის გუნების ცვლისადა?

ვაჟა - იმიტომ, რომ კაი ცხოვრება გეწადა და სულ წუწუნებდი: „სიცივე ბალღებს მიღვესო“, „ბერდიას რამდენ შეშა აქვ, რა დიდ ცეცხლს ანთებს, ნახეო“, ცხოვრების მაგალითად ბრიყვებს დამისახავდი... და მეც დღეს-ხვალეობით დავიწყე რწმენასთან მოქცევა: დღეს მოვჭერ ერთი ჭანდარი, თუმც ბევრი კი მემუდარა...

სანდალა - რად სჩადი მაგას, მინდიავ, ვითომ არ იყავ მტერია?!

ვაჟა - ხვალ ორი მოვჭერ და ასე გული ჩავიდევ ქვისა!.. შენ კიდევ ჯიხვის ხორცსა ჰნატრობდი...

ანიკო - ყმაწვილნ უხორცოდ დაზდილნი რა ვაჟკაცობას იზამენ?!

ვაჟა - ახ, რატომ ამის თქმამდინა მიწა არ დაგეყარა!.. მეც მივყევ - ვხოცე ნადირი, გასუქ-გალაღეთ ლეშითა... თავის ბალღებით ჰხარობდი, მე დავრჩი თავის ტეხითა. სჯობდა კი ასე გახდომას გავთაულიყავ მეხითა...

ანიკო - ნეტავ რა გიჭირს ისეთი, თავს რად იტკივებ ძალადა?! შეშის ჭრას, ნადირთ ხოცვასა სხვან რად არ სთვლიან ბრალადა?

ვაჟა - არ იცი, არა, ჭკვა-თხელო! რითი-ღა ვარგო ქვეყანას, დავცარიელდი ცოდნითა... ყვავილნი არას მეტყვიან, აღარც ცნობა მაქვს იმათი... აღარა მესმის ფრინველთა, აღარა მესმის ყანისა, აღარ მსმენია მას შემდეგ ტკბილი სალამი მწვანისა. ვეღარას ვარგებ ქვეყანას მტრის მამგერებელს ჯარშია... თქვენგან დავკარგე გონება, წმინდა გავყიდე რჯული... ან აქ რა პირით ვიცოცხლო? თავს რით ვიმართლებ ღმერთთანა? ყველასთან

შარცხვენილი ვარ - ცოცხლებთანა და მკვდრებთანა... რატომ მალეღვე არ გაქრა ჩემი ვარსკვლავი ცაშია!

(ადგება, მოშორდება ცოლს და გულხელდაკრევით დგას. მაღალ მთებს რომ შეხედავს, დაიქვითინებს).

ვაჟა - ბრჭყალით ვუპყრივარ სევდასა, როგორაც არწივს გნოლია...

(შემოდის შიო - ეს ნიკო ფიროსმანაშვილია, „მალიარის“ ვეროთი და საღებავებით მოსვრილი ფართუკით, ხელში ფუნჯები უჭირავს).

ვაჟა - მობრძანდი, სტუმარი ღვთისაა.

შიო - გამარჯობა!

ვაჟა - სად ისწავლე ხელობა, სადაური ხარ?

შიო - მე კახეთიდან ვარ.

ვაჟა - კახეთი დიდია...

შიო - ქიზიყელი ვარ...

მინანი - ეს მხატვარია, ისეთ რამეს დახატავს ხოლმე, რომ კაცს ნამდვილი ცოცხალი ეგონება... აი, ჩემი ბიჭისთვის საჩუქრად ფუნჯულიორი დახატა... *(ვედროდან დაძველებული ქალაღდს ამოიღებს, გაშლის და ვაჟას მიაწვდის).*

ვაჟა - *(გამოართმევს, დაათვალიერებს)* შე კაი კაცო, ოქროს ნიჭი გქონია და ოქროს ხელი, რაღა მალიარობას მისდევ? შენა ჰყოფილხარ ნამდვილი ქიზიყელი გარდანქემანი! სწორედ შენა!

შიო - მა, რითა ვჭამო პური? სად არი ხატვის მუშტარი, შიმშილს მალიარობა არა სჯობია?..

ვაჟა - რა იცი, იქნებ არცა სჯობია...

შიო - ეჰ, ჩემო ძმაო... გატყობ, ნასწავლი კაცი ხარ, მაგრამ სხვებივით რატომ კარგად არ გაცვია და ჩინ-მედლები არა გკიდია, რათ გაცვია გახუნებული და ჩემსავით დაკერებული ტანსაცმელი?..

ვაჟა - *(ჩაიციხნებს)* რომელი გლეხი ნახე ამ დროებაში ჩემზე უკეთ ჩაცმული?..

სანდალა - ჰაი, დედასა, ეგ მარტო გლეხი ნუ გგონიათ! ეგ მწერალია, ვაჟა-ფშაველას რომ ეძახიან, სწორედ ის არი.

(შიო გაოცებით მიაჩერდება ვაჟას, სახე გაუბრწყინდება, წამოხტება ფეხზე და მოწიწებით დაუკრავს თავს, ხელსაც ჩამოართმევს).

შიო - მე წავიკითხე შენი „შვლის ნუკრის ნაამბობი“. ცრემლებს ვერ ვიკავებდი! ძლიერ მომეწონა და განვიზრახე, დამეხატა კიდევ... შარშან მომეცა ამისი შემთხვევა...

სანდალა - მიხუას დუქანში, არა?

შიო - ჰო, მიხუამ მთხოვა, კარგი რამე დამეხატა იმის დუქანში, ბუფეტის მოპირდაპირე დიდ კედელზე. მე გამიხარდა და დავიწყე ხატვა. მიხას მოსწონდა დახატული ტყე, მთები, პატარა წყარო და მაქებდა კიდეც. მაგრამ მერე, როცა წითელი საღებავით შევაფერადე შვლის გამოჭრილი ყელი და ბალახზე დაღვრილი სისხლი, მიხუამ წამაშლევინა ნამუშევარი და იმის ადგილზე მეზურნეების დასტა და მედოლე ბაგრატა დამახატვინა, მოცეკვავე ყარაჩოხელებით.

ვაჟა - რაად რა წაგაშლევინა?..

შიო - მიხუამ მითხრა: ჩემს დუქანში ხალხი გასართობად მოდის. დროსტარება და მხიარულება უნდა. მთვრალმა კაცმა რომ სისხლი ნახოს, ვაითუ ჩხუბის გუნებაზე დადგესო, ვინმეს ეცეს და სისხლი დაღვაროსო. სამი დღის ნამუშევარი წყალში გადამიყარა...

ვაჟა - (პაუზის მერე) ეჰ, ცხოვრებავ, რა ხარ, რა...

შიო - მგოსანო! (თავის დახატულ სურათს გაუწვდის ვაჟას) მე მინდა, რომ ეს სურათი გაჩუქო...

სანდალა - ტყუილად კი არ შეგარქვეს, - შენა, შვილოსა, მართლა გრაფი ხარ, ნამდვილი გრაფი!

ვაჟა - იცოცხლე, გრაფო, დიდი მადლობა. ახლა კი წამსვლელ-დამრჩომისა შავსვათ, აბა, ჩამაასხით!

(სანდალა დოქიდან ღვინოს ჩამოუსხამს ყველას ჭიქებში).

ვაჟა - ჩემი და ამ კარგი კაცის წასვლას გაუმარჯოს, თქვენ აქ დარჩენას!

შიო - გაუმარჯოს!

(ჭიქებს მიუჭახუნებენ და დალევენ).

ვაჟა და შიო ხელიხელ გადახვეულები მიდიან).

მინანი - ჰეი, ბალღებოო! დიდო ბალღებოოო!.. სად რას მიხვალთ, დიდო ბალღებო? სად რასა?

სამძიმარი - (შემოდის განრისხებული და მკაცრად ლაპარაკობს კაცის ხმით) ამ ბოლო ხანებში მეტისმეტად ბევრს ლაპარაკობენ ვაჟა-ფშაველას გენიალობაზე. არადა, ვაჟა მაჩვენებელია უმთავრესად ჩვენი უკულტურობისა და ნაციონალური პრიმიტივისა... დიახ, ვაჟა-ფშაველა პრიმიტივის, თანამედროვეობიდან უკან დახვევის, უკულტურობის და სიბნელის „ნაციონალური“ გმირია, რადგან იგი იდეალიზაცია უკულტურობისა...

შიო - (გააწყვეტინებს) რას მიედ-მოედები?!

მინანი - ეგ კანდიდ ჩარკვიანის სიტყვებია და სტალინმა დაავალა ეგრე ლაპარაკი... იმიტომ დაავალა, რომ ვაჟამ გაასილაქა თავის დროზე...

სამძიმარი - ჯერ არ დამიმთავრებია! (ისევ კაცის ხმით) ვაჟა-ფშაველა ფშავის ვიწრო ხეობაში ჩაიკეტა და შეგნებულად შეზღუდა თავისი თემატიკა მთიელ ქართველთა და მათ მეზობელ მთიელ ტომთა სისხლისმღვრელი შინაომებითა და მითოლოგიური

შინაომებით... არამარტო იმ დიდი სოციალური ბრძოლის ამოცანები, რომელიც საქართველოში მის დროს ბოხოქრობდა, არამედ ქართველი ხალხის საერთო ეროვნული ამოცანებიც ჯეროვნად არ ასახულა ვაჟა-ფშაველას პოეტურ შემოქმედებაში...

ვაჟა - *(პაუზის მერე)* წასვლა სჯობს, როცა გცნობს და ვერცა გცნობს წუთისოფელი...

შიო - ქვეყანა დიდია...

მინანი - რამდენიც უნდა იაროთ, ვერსად წახვალთ!.. მაინც სულ აქ იქნებით, სულ!

შიო - აი, მინანმა ხომ მართლა გვიცნო...

სანდალა - თქვენ ყველა გცნობთ!

ვაჟა - ღმერთმა დაგვიფაროს, რომ ყველამ გვიცნოს...

(ვაჟა და შიო შემობრუნდებიან და დარბაზს უყურებენ).

10. პირიმზე

სამძიმარი - *(უყურებს წმინდა მუხას)* იქ ეგეთი მუხა კი არა დგას!

ვაჟა - სადა?

სამძიმარი - ქაჯავეთში!

ვაჟა - აბა, რა დგას?

სამძიმარი - ქაჯავეთის შუაგულში სამჭედლოა!.. მტრობასაც იქა სჭედენ, სიყვარულსაცა და მეგობრობასაც...

ვაჟა - მტრობისა კი და, რა იცით თქვენა სიყვარულისა და მეგობრობისა, ბალოო?

სამძიმარი - რაკილა შენთან მოვედი, ალბათ, ვიცით...

(ისმის ბალახის თიბვის ხმა.

ცას შიბით გამოზმული ბერი გიორგი თიბვით შემოდის სცენაზე. მერე შეჩერდება, ცელს დააბჯენს და ჯიბიდან ამოღებული სალესავით ცელის პირს ლესავს მორიგეობით, ჯერ ერთი, მერე მეორე მხრიდან).

ვაჟა - ცელო, აბრწყინდი, გაფხავდი, აისხენ ეკალნი!

სამძიმარი - მამგლოვიარებ, ტიალო! დრო იწურება და ჯერ არაფერს მპასუხოვ!

ვაჟა - რა გინდა, სამძიმარო, რა პასუხს მოელი ჩემგანა?

სამძიმარი - მიატოვე ეს უმადური ადამიანები და ქაჯავეთს წამოდი! იცი, რა კარგად იქნები? *(ფულ-ლილებს ააჟღარუნებს და მკერდს გაუთამაშებს)* ჩემზე უკეთესი წაწლები იქ გეყოლება!

ვაჟა - შენს გარდა მე არავინ მინდა!

სამძიმარი - წამო, თორემ, ხომ ხედავ, უკვე შენაც მოგადგა მთიბველი!

ვაჟა - მომდგება და მეც არ დავხვდები...

სამძიმარი - არ მოდიხარ, არა?! *(ატირდება)* მაშ, მიყურე! *(ჯიბიდან რევოლვერს ამოიღებს, გულზე მიიღებს)* არც ახლა გამომყვები?

ვაჟა - არა, არა! არ ისროლო!

სამძიმარი - მშვიდობით, ვაჟავ! *(რევოლვერის სასხლეტს ფეხს გამოუშლის. გასროლა. სამძიმარი ძირს დაეცემა და ვაჟას რევოლვერს გადაუგდებს)* ეხლა შენ იყოს, რჯულ-ძაღლო, ხელს არ ჩავარდეს სხვისასა!..

ვაჟა - სამძიმარო! *(მიირბენს სამძიმართან, დაიჩოქებს და ტალავარს გადაუწევს, გულისპირის ღილებს გაუხსნის და ხედავს ქალის მკერდს)* ჭრილობა სად არის? ჭრილობა! *(გაოგნებული უყურებს)*.

(პაუზა. ბერი გიორგი ამთავრებს ცელის ლესვას და თიბვას განაგრძობს).

სამძიმარი - *(თავს წამოსწევს და გაიციინებს)* გულში მჭირს, გულში, რჯულ-ძაღლო!..

ვაჟა - *(შემკრთალი)* არაფერიც არა გჭირს!

სამძიმარი - რაო, ვაჟავ? მართლა საამო არის საცქერლად?!

ვაჟა - მაშ, ცოცხალი ხარ?

სამძიმარი - როგორც მხედავ, შე ბეჩავო! *(ლოყაზე მოეფერება. მერე სახეს ახლოს მიუტანს, თვალეში უყურებს)*.

ვაჟა - როგორ შემომამბრდღვიალე, ქალავ, ეგ მწველი თვალეში! *(ბაგეებზე საკოცნელად მიეტანება)*.

სამძიმარი - *(უკან დაიწევს)* რომ გაკოცნინო, წამომყვები? ჰა? წამოხვალ ჩემთან?.. რა დაგრჩენია ამ გაუტანელ ადამიანებში? ამ უმაღურებში? ამათ ხომ შენი ფასი არ იციან? თუ წამოხვალ, აღარ მოკვდები! ხომ მნახე!

ვაჟა - *(რევოლვერს აიღებს, გადახსნის, ვაზნებს ამოიღებს)* აქ, ალბათ, ყალბი ტყვია იყო! *(ვაზნებს ჩააბრუნებს მჭიდში, მჭიდს რევოლვერს მთარგებს და თავადაც გულზე მიიღებს ლულას)*.

სამძიმარი - არა, შენ არა! შენ მართლა მოკვდები, რომ გაისროლო! *(რევოლვერს წაართმევს ხელიდან)* აი, უყურე! *(რევოლვერს ზემოთ გაისვრის. მაღლიდან მტრედი ჩამოვარდება)*.

ვაჟა - *(ჩამოვარდნილ მტრედს აიღებს, ხელს გადაუსვამს და მერე ხელზე დაიხედავს)* სისხლი!

სამძიმარი - *(მივა ვაჟასთან, სისხლში თითს ჩააწებს და ვაჟას შუბლზე ახატავს სახლს)* ესეც ქაჯავეთის სამჭედლო!.. ახლა მაინც ხომ წამოხვალ?

ვაჟა - *(შუბლს მოიწმენდს)* როგორ უნდა წამოვიდე, ცუდად ვარ...

სამძიმარი - როგორ და, შენი სული უნდა მომცე...

ვაჟა - ვიცი, აქ იმიტომ გამოგზავნეს, რომ სული გამომტყუო!

სამძიმარი - ხახმატის ჯვარი მხოლოდ შენთან ერთად დამაბრუნებს ქაჯავეთში, სხვანაირად არა! ისეთ გველის ხორცს მოგიხარშავ, შენი მოწონებული! რომ ბოლომდე დაბრძენდე!

ვაჟა - ბოლომდე დაბრძენება ის იქნება, რომ ბოროტმაც მოიკიდოს ჩემ გულში ფეხი?!

სამძიმარი - ქაჯავეთში სიკეთე და ბოროტება არ გაირჩევა! შენ რომ დაწერე, - სანამა ვცოცხლობ, გულში მაქვს, კეთილსა ვყვანდე ზიარადო, - ეს აღარა სჭრის ქაჯავეთში, ბეჩავო!

ვაჟა - მაშ, კარგი!.. მოგცემ ჩემ სულსა!

სამძიმარი - მომყიდი?

ვაჟა - არა, ისე გაგატან! თუ მართლა გინდა!

სამძიმარი - რას ჰქვია, მართლა მინდა? მთელი ცხოვრება მაგის მუშა არა ვარ? ძალიან ძვირი კი დამიჯდა, რომ იცოდე...

ვაჟა - *(წვალებით წამოდგება ფეხზე)* მოდი, ჩემი სული უნდა გაგატანო!

სამძიმარი - ვაიმე, ვაიმე! არა მჯერა ამხელა ბედნიერება! არა მჯერა და მომკალი!

ვაჟა - მოდი ჩემთან და დაიჯერებ!

სამძიმარი - მართლა მეუბნები?!

ვაჟა - მართლა!

სამძიმარი - არ მატყუებ?!

ვაჟა - არა მეტეი!

სამძიმარი - არა მჯერა!

ვაჟა - სანამ შენ დაიჯერებ, მთიბველიც მოვა ჩემამდე!..

(ბერი გიორგი თიბვით მოდის ვაჟასკენ, ისმის ცელის წივილის ხმა და ბალახების შრიალი).

სამძიმარი - ცოტაღა დაგრჩა!..

ვაჟა - ჰოდა, დროზე! გელოდები!

სამძიმარი - მოვდივარ! *(მიირბენს ვაჟასთან).*

(ვაჟა მიახლოებულ სამძიმარს სილას გააჩნავს).

სამძიმარი ძირს დავარდება და რამდენჯერმე კვნესით ამოტრიალდება).

ვაჟა - *(ჩაიცინებს)* ეგეც ჩემი სული, სულციცაიანო!

სამძიმარი - ვაიმე!.. *(ლოყას იზელს)* გაგიწყრეს ლაშარის ჯვარი და თამარ-დედუფალი! *(წამოჯდება)* რამდენჯერ უნდა გამასილაქო, შე უგონთგარეულო, რამდენჯერა?..

ვაჟა - პირველად მოგხვდა, ქალბნელო, სულ პირველად! იმიტომ მოგხვდა, რომ სიკეთე და ბოროტება გაარჩიო ერთიმეორისგან!

სამძიმარი - აბა, მაშ, ის ყმაწვილი თავადი ამილახვარი ვინ იყო, სილა რომ აჭამე მაშინ?

ვაჟა - ის ოთარ ამილახვარის შვილი, გიორგი იყო და სწავლაში ზარმაცობდა!

სამძიმარი - ის მე ვიყავი! მე! სოფელ თონეთის მამასახლისი დიმიტრა შავშიშვილიც მე ვიყავი, მაშინ კიდევ აქეთ ლოყაში მომხვდა! სამი კვირა და ოთხი დღე დაწითლებული მქონდა!

ვაჟა - მამასახლისი კი არა, მამაძაღლისი იყავი!

სამძიმარი - გახსოვს, ცოლი რომ მოგყავდა? *(კაფიას ეუბნება):*

ლუკას მაჰყავის ცოლიო,
ურიაია ყროლიო.
რად-რა რა უნდა ბეჩავსა,
შავთხარე ჩემი სოლიო.

ვაჟა - ეგ კაფია მალაროსკარის დუქნიდან შამომძახა გიჟათ ქურსიკომა და კაი მელაც დაიჭირა...

სამძიმარი - ის გიჟათ ქურსიკო მე ვიყავი (*თმას გადაიწევს და ვაჟას ყურს აჩვენებს*) აი, ჩემი ჩამოთლილი ყური...

ვაჟა - კარგად მომიქნევია ის ხანჯალი!

სამძიმარი - სოსო ჯულაშვილიც მე ვიყავი და ყველაზე ყუათიანი სილა მაშინ მითავაზე, ილია ჭავჭავაძე რომ მოგვკალით... ეგ შენი ილია ერთ ღამეში ორი ათას მანეთს ბანქოში წააგებდა ხოლმე და შენისთანებს კი არ ეხმარებოდა... არ იყო მოსაკლავი?

ვაჟა - (*სილას გააწნავს*) აი, თუ იყო!

სამძიმარი - (*ისევ წაიქცევა და წვალებით წამოდგება*) ცოდო არა ვარ, ვაჟავ? მთელი ცხოვრება დარეტიანებული დავდივარ! ამ შენი სილაქების ატანის ძალა აღარ შემრჩა, აღარა... რა ვქნა, რა გავაკეთო? მეც იმ წიწოლასავით თავი ხომ არ უნდა ჩამოვიხრჩო, ბოლოსდაბოლოს? (*ატირდება*).

ვაჟა - ჩამოიხრჩო, თორემ შენც ერთბაშად არ მოჰკვდე!

სამძიმარი - მე შენსკენა ვარ და შენ კიდევ - ამათკენ? გინდა, რომ მაინცდამაინც მოკვდე და ჩემი საქმე ველარ მოვასწრო? შენი სულის მოსაგებად მთელი ცხოვრება მიშავდღევნია და სულ წყალში მიყრი ამ ჩემ გარჯას?!

ვაჟა - სანამა ვცოცხლობ, გულში მაქვს, კეთილსა ვყვანდე ზიარად...

სამძიმარი - მე რომ არა, რისი დამწერი იყავი, რისი?! მთელი ეს დრო სულ იმას ვცდილობ დაგანახვო, რომ უჩემოდ იმ შენ შედევრებს ვერ დაწერდი...

ვაჟა - შენა, სამძიმარო, მხოლოდ უფსკრული იყავი და მეტი არაფერი!..

სამძიმარი - ჰოო, უფსკრული ვიყავი და მე განახვებდი იმის სიღრმეებსა!

ვაჟა - პირიმზე რომ არა მდგარიყო იმ უფსკრულის პირას, რად მინდოდა ის შენი უფსკრული, რადა?

სამძიმარი - მძულს ეს შენი აკვიატებული პირიმზე!.. ერთხელ ვერ მივწვდი, რომ ამომეგლიჯა შენი სულიდან!.. და როგორც კი შენ სულს ჩავიგდე ხელში, პირველ რიგში მაგ პირიმზეს ამოვგლეჯ და სულ ნაკუწებად ვაქცევ!

ვაჟა - (*პაუზის მერე*) მზე დედაა და პირიმზე - შვილია მზისა! შენ იმასთან რა ხელი გაქვს, ხელ-სამძიმარო!..

სამძიმარი - ოხ, ერთი მივწვდე და მერე მე ვიცი, როგორც მოვსპობ!.. ახლა კი წამოდი, ძალიან გთხოვ, გამომყე! გემუდარები!

(ბერი გიორგი თიბვით უახლოვდება ვაჟას. ცელით თიბვის ხმის ფონზე ისმის გულისცემის და გახშირებული სუნთქვის ხმა).

ვაჟა - უკვე გვიანია, მთიბველი მომიახლოვდა!

სამძიმარი - გველის ხორცს მოგიხარშავ და ეგ მთიბველი ვერას დაგაკლებს! (მიირბენს საკიდელთან, ქვაბს თავს მოხდის, უბიდან გველებს გამოაძვრენს და შიგ ჩაყრის).

ვაჟა - (ღიმილით ამბობს ლექსს):

*მუხთალო წუთისოფელო,
ტანჯული შვილი გშორდები.
თუ ვინმეს ვალი მიმყვება,
იქიდან გავუსწორდები.*

(ისმის საათის რეკვა).

ვაჟა - ანიკო, რომელი საათია?

ანიკო - სამი.

ვაჟა - მიკვირს, სამ საათამდე როგორ ვიცოცხლე...

ნინო - რა დროს თქვენი სიკვდილია?..

ვაჟა - იმას ვგრძნობ, რომ ეს სამი საათი ჩემი სიცოცხლის უკანასკნელი საათია!..

ანიკო - რას ბრძანებთ, თქვენ კიდევ დიდხანს უნდა იცოცხლოთ! (გაუსინჯავს მაჯას)

ვაიმე! გულსიცემა შეჩერებულია! ჩქარა, ექიმი!

ნინო - ექიმი!

(მუხის მიღმა, მზის ფონზე მოჩანს მინანი).

მინანი - ლუკავ, ჰაი, ლუკავ! ლუკურიკავ!

ვაჟა - (თვალეებს გაახელს, წამოდგება) რა იყო, მინანო?

მინანი - მე პირიმზე ვარ! შენი შეყვარებული პირიმზე! მე მზის შვილი ვარ და მე უნდა გამომყვე!

სამძიმარი - არ გაგიჟდე, იმას არ გაჰყვე, ლუკავ! თავი არ დაილუპო! (წინ გადაუდგება) სადაც არის, გველებიც მოიხარშება!

ვაჟა - გზიდან ჩამომეცალე, ხელ-სამძიმარო!..

სამძიმარი - იცოდე, მინანთან თუ წახვალ, სიკვდილი მოგიპარავს, ლუკავ!

ვაჟა - სიკვდილი სხეულს იპარავს და სულს კი - ვერა! (ხელს ჰკრავს სამძიმარს) სული უკვდავია!

(სამძიმარი უკან გაქანდება, წაბარბაცდება, წონასწორობის შესანარჩუნებლად საკიდელს წაატანებს ხელებს, საკიდელი ჩამოწყდება და ძირს ჟღარუნით დაეცემა ჯაჭვიც და ზედ დაკიდებული ქვაბიც.

ამ დროს მოახლოებული ბერი გიორგი თავის ცელს გაუსვამს ვაჟასაც.

ვაჟა ჩაიკეცება.

*მინანი მოდის ვაჟასთან. დაიხრება, სულს ჩაბერავს და წამოაყენებს.
წამომდგარ ვაჟას მინანი ხელს ჩაჰკიდებს და ორივენი მიდიან დიდი, განათებული
მზისკენ და იმისი დისკოს ნათელში გაქრებიან).*

სამძიმარი - მორჩა!..

*(მუხასთან დგას მხერბჩამოყრილი სამძიმარი. მუხიდან ბერი გიორგი უწვდის ხელს,
რომ ზემოთ აიყვანოს.
სამძიმარი პირს ალებს, ხმის ამოღება უნდა და ვერაფერი უთქვამს. აკნკალებულ ხელებს
რა მოუხერხოს - აღარ იცის და მოულოდნელად საშინელი ქვითინი აღმოხდება:
გეგონება ტურები აკივლდნენო...).*

სამძიმარი - მაინც მომატყუე, ხახმატის ჯვარო! როგორ მინდოდა ქაჯავეთში დაბრუნება
და შენ საზღაურად ლუკას სული მომთხოვე!.. იცოდი, რომ არაფერი გამომივიდოდა!..
მთელი ცხოვრება თან დავდევი, მთელი იმისი დუბჭირი ცხოვრება! ვებვეწებოდი,
ცელი ყოფილიყო, ცელი და - ბალახი ვიყო სათიბი, არა მწადიან ცელობაო!.. მართლა
ბალახის ძალა ჰქონდა, იმ ბალახისა, ლოდს რომ გახვრეტს და მაინც მზისკენ წავა...
არადა, როგორ მინდოდა ქაჯავეთში დაბრუნება, როგორ!.. *(სცენის იატაკზე ლუკს ახდის
და ქვემოთ ჩადის).*

11. მზეო, დაიცა, არ ჩაბრძანდე...

(ყველა მუხის გარშემო შეკრებილა და სარიტუალო ფერხულში ჩაბმულა).

შიო - მეცხვარე გარსევანიშვილის მეუღლე, ბეროთ ნათელა სახელიანი მოტირალი იყო
მარტო ჩარგალში კი არა, მთელს საარაგვოზე.

სანდალა - ვაჟა იმაზე იტყოდა ხოლმე, ეს დედაკაცი ნამდვილი პოეტი არისო. მკვდარს
რომ ტირის, სულ ლექსები გამოუდისო.

*(ნინო გაშლის ლუკას ნაბადს, ზედ დააწყობს იმის ჩოხა-ახალუხს. თავით სანთელს
დაუნთებს.*

მერე იმ ჩოხაზე ლუკას ხმაღს დაასვენებს.

*შემოეხვევიან ლუკას სატირალს ჩარგლელი დედაკაცები და გამართავენ ძველებურ,
ფშაურ ტირილს).*

ანიკო - *(აიღებს ლუკას ხმაღს ხელში, დაებჯინება)* მე რას-რა გიშველიდი, ბეჩავ ლუკაო,
დასდევია სიღარიბის ჯოხი?.. *(დაიწებს და ველარ გააგრძელებს, ტირილი აუვარდება).*

ნინო - *(ახლა ის აიღებს ლუკას ხმაღს ხელში, დაიბჯენს და დაიწყებს მოთქმას):*

ეს თუ არი და ჩვენი ლუკა,
ზადალი მთელის ხმელეთისა...
თავით ბატონის სანთელ უნთავ,
შამანგრეველი ბნელეთისა.

(ამ ხმით ტირილს ქვითინითვე უპასუხებენ სხვა დედაკაცები).

ანიკო - (წამოდგება, ლუკას ხმაღს დაიბჯენს და ის კი ეგრე დაიტირებს):

დაიცა, მზეო, არ დაბრძანდე,
ღამით მე ვერას გავარიგებ.
ვინა თქვა, ვაჟა აღარა გვყავს,
ცა-დედამიწამც დაქცეულა.
ულირსნი დარჩნენ სამზეოსა,
ვაჟკაცნი მიწამ უნდა ჭამოს.
შენ იყავ ქვეყნის თანასწორი,
მზე-მთვარესავით მოსდიოდი
ბეჩავთ, ქვრივ-ობოლთ შველისადა.
ღმერთმა გიმრავლოს ე საყოლი.
მზეო, დაიცა, არ ჩაბრძანდე,
იქნება ლუკა გაგვიცოცხლდეს,
იმ ქვეყნის სწორმა გაგვახაროს,
სალხინოდ გახდეს სატირელი.

(კაცებსაც ცრემლი მოერევათ და ჩუმ-ჩუმად იწმენდენ.

შემოდის მინანი, ქადაგად დავარდება - მიწაზე დაეცემა, იკრუნჩხება. თან ამთქნარებს
და მერე მიღმიერში წასული მზერით ადგება და ლაპარაკს იწყებს).

მინანი - (დაინახავს მუხასთან მდგარ, თეთრსამოსიან ვაჟას, ხელს გაიწვდის იმისკენ)
აგერა, ლუკა ამბობს, თავად ლუკა...

ყველანი - რას ამბობს? რასა?

მინანი - მადლობელი ვარ, ჩემო პატრონო, რომ მიკითხე და პირის ქარი გამამლევინე...
საწყლებო, საწყლებო, სტირით და სჩივითო - „ვაჰმე, ვერ მოვუარეთ კარგა, იქნებ კიდევ
რა შველოდაო!“ სუ ტყუილიაო, ჩემი წერა ეს იყო, უმწერლოდ არა ვარ მკვდარიო.
ცხრანი დამიხვდნენ, ცხრანი ღვთისშვილნიო, რო მიმიყვანეს დამბადებლის კარზედაო.
შამამყვა ლალი ლაშარის ჯვარიო, დამეხმარა მამაჩემის სიალნეო. სიმართლე-სიალნის
მეტი არა ყოფილა აქ კაცის მეშველიო. მიეცითო ჩემი ტანისამოსი ბეჩავს, უქონელსაო.
კიდევაც გვეხედვებოდა უბედურება, მაგრამ ვეხვეწე დამბადებელსაო, შვიდ დღე-ღამეს
დამბადებლის კარზე ვიყავი დაჩოქილიო, ვეხვეწეო. დამეხმარა ლალი ლაშარის ჯვარიო,
მთავარანგელოზიო. აგაცდინეთ იმათ წყალობით რისხვა დამბადებლისაო.

ემსახურენით საკლავებითა, სანთლითა და ძღვნითა, ნუ გამაწბილებთო, პირშავად ნუ გამამიყვანთო. ცხენი მჭირდება საფერხე და ფეხსამოსიო, ცრემლი არ მაკლიაო. ვინძლო სახლ-კარი კარგად შამინახოთ და მამულები არ გამიყამიროთო. ვინძლო ჩემ დაწერილებსაც წაიკითხავდეთო და დაისწავლიდეთო...

(მუხიდან გამომავალი თოკები ირხევინ და იქიდან ისმის უცნაური მოთქმა ბერი გიორგის, მუხის ანგელოზისა).

ბერი გიორგი - ღმერთო, შენი დიდებითაო! ღმერთო, შენის მოცემითაო! ღვთის წესითაო, ელუსამეთის მადლითაო, ცოცხალნიც შენ გეხვეწებიან, მკვდარნიც შენ გაბარიან. თუ სააქაო ნათქომი საიქიოს სულიწმინდას ემსახურებოდეს, თქვენამც მოგივათაო, ჩვენო დედ-მამანო, ჩვენო მიცვალებულნო, ძველნო და ახალნო. დიდნო და ბატარანო, ერთმანეთსამც მისცემთ სისწორესაო, ცისმაც ნამივით გადაგწვდებამთაო. თუ კიდევ მოგონებას ვინმე მოგველოდოსო და ვერ ვამბობთ სახელდობრივო, თქვენამც დაიწევთო. მადლ-ბარაქასამც მოგცემთო, ჯვარსამც დაგიწერთო კაცსა და საქონსაო, თქვენამც მოგხმარდებათ ე პური და ე წყალიცაო, სანთელიმცა თქვენს გზას და ანდაფს ანათებსო...

(ვაჟასთან მიდის ბერი გიორგი, მოჰკიდებს ხელს და წმინდა მუხის კენწეროსკენ გაახედებს).

წმინდა მუხაზე გაჭიმულ თოკებზე განათებული ბურთები მოდიან.

ბერი გიორგი ვაჟას წაიყვანს და ჯერ იმას აუშვებს ჩამოშვებულ თოკის კიბეზე, მერე თავადაც ადის.

მალა ასული ვაჟა ზემოდან გადმოყრის ფურცლებს, რომლებიც თეთრი მტრედებივით ფარფატებენ.

ყველანი უძრავად დგანან და მალა იყურებიან).

დასასრული

2011-2012